

ՀՈՒՅՄ

Մշակութային և հասարակական ամսագիր

لويس

LOUYS

Armenian Monthly

ISSN 1682-5446

Գալղ թող լինի բարի, Նոր տարի 2016

شماره ۲۰۶ دی ماه ۱۳۹۴ No 206, December 2015 Գեկտեմբեր 2015 թ. # 206

Այս համարում

Հայերեն բաժին

1- Խմբագրական.....	0
2- Հայաստան.....	1
3- Արևմտյան Հայաստան.....	9
4- Միյուրք.....	13
5- Միջազգային.....	14
6- Հասարակական.....	14
7- Մշակույթ.....	15
8- Գծանկարչություն.....	15
9- Առածանի.....	15

Պարսկերեն բաժին

Հայ գրականություն և մշակույթ.....1-4

←—————→

Ճապիկի առաջին էջում՝ Գալո թող լինի բարի, Նոր տարի
Վերջին էջում՝ Էդ. Բաղդասարյանի նոր գրերը
 Համար 206, Դեկտեմբեր 2015 թ.
 No. 206, December 2015
 ماهنامه لویس - شماره ۲۰۶ دی ماه ۱۳۹۴

ԼՈՒՅՍ

Արտոնատեր և գլխավոր խմբագիր՝
Էդ. Բաղդասարյան
 Խմբագրական կազմ՝

Թամար Փանոսյան, Վանիկ Բաղդասարյան
 Թամ Ղարախանյան, Մաթենիկ Ավետիսյան
 Էմմա Բեգիչանյան, Հովիկ Վարդումյան,

Փոստարկը 15875-9488 Թեհրան - Իրան

Էլեկտրոնային փոստ՝ louys_monthly@yahoo.com
 Ինտերնետային հասցեն՝ www.louysonline.com

LOUYS
Armenian Cultural and Social Monthly

License-holder and Editor-in-Chief

Edic Baghdasarian

www.Edic-Baghdasarian.com

WEB master: **Baruyr Baghdasarian**

POBox 15875-9488 Tehran – Iran

E-mail : louys_monthly@yahoo.com

Internet : www.louysonline.com

Թերթի Գինը՝ Հատավաճառ - 5000 ռիալ
Բաժանորդագրություն՝

Իրան՝ մեկ տարի՝ 60,000 ռիալ

Արտասահման՝ մեկ տարի՝ 50 ԱՄՆ դոլար

Հոդվածների հեղինակների կարծիքները կարող են
 չհամընկնել խմբագրության տեսակետներին:
 Արտատպության դեպքում հղումը «ԼՈՒՅՍ» - ին
 պարտադիր է:

Նոր տարվա տոներ

Դեռևս հնագույն ժամանակներում մարդիկ նկատել էին տարվա եղանակների ցիկլային բնույթը: Մեր թվարկությունից առաջ II հազարամյակում շումերները օրացույց էին ստեղծել, որը 12 ամսից էր կազմված: Ամիսները սահմանված էին որպես լուսնի իրար հաջորդող նույնանման փուլերի միջև ընկած ժամանակահատված: Հին Չինաստանում մոտավորապես մթա VI դարում ճշտել էին արեւային տարվա տևողությունը՝ 365,25 օր:

Նոր տարուն անցումը նշանավորող տոնի ծննդի վերաբերյալ բազմաթիվ վարկածներ կան: Պատմական փաստաթղթերի համաձայն, մթա III հազարամյակում Միջագետքում արդեն տոնում էին Նոր տարին: Սակայն որոշ պատմաբաններ պնդում են, որ այդ տոնն ավելի հին է:

Մոտավորապես այնպես, ինչպես մենք ենք ներկայումս տոնում, նոր տարին տոնվում էր Հին Եգիպտոսում: Այն ժամանակ տոնում էին մեծն Նեդոս գետի սեպտեմբերյան վարարումը, ինչը կարելու իրադարձություն էր եւ նշանավորում էր ցանքի նոր սեզոնի սկիզբը: Այդ օրը (իսկ ավելի ճշգրիտ՝ գիշերը) երաժշտություն էր հնչում, պարեր էին կազմակերպվում, մարդիկ իրար նվերներ էին տալիս:

Հին Հայաստանում օրացույցը կազմված էր 12 ամսից, որոնցից յուրաքանչյուրը 30 օր ուներ, եւ 5 օրանոց մեկ լրացուցիչ ամսից: Որոշ տվյալների համաձայն, մեր նախնիները նոր տարվա միանգամից երեք տոն էին նշում՝ Ամանորը, Նավասարդը եւ հունվարի 1-ը: Հնագույն ժամանակներում հայերը նոր տարին տոնում էին մարտի 21-ին՝ գարնանային գիշերահավասարի օրը: Նավասարդը, որի արմատները հասնում են մինչև մ.թ.ա. մի քանի հազարամյակ, տոնվում էր օգոստոսի 11-ին: Իմիջիայլոց, Հայաստանում ներկայումս Նավասարդը տոնվում է որպես ազգային ինքնության օր:

Նոր տարվա սկիզբը տարբեր ժողովուրդների մոտ տոնում էին տարբեր ժամանակներում: Հուլիոս Կեսարի մտցրած նոր օրացույցում նման օր դարձավ հունվարի 1-ը (երկդիմի աստված Յանուսի անունով, որը խորհրդանշում էր անցյալը եւ ապագան: Այդ ժամանակվանից է գալիս տները զարդարելու ավանդույթը: Հռոմեական կայսրության անկումից հետո այդ սովորությունը տարածվեց նրա տարածքում ձեւավորված քրիստոնեական երկրների վրա: Սակայն ներկայիս Եվրոպայում (նաեւ՝ ԱՄՆ-ում, Կանադայում եւ մի շարք այլ երկրներում) այդ տոնն իր նշանակությամբ զիջում է Մուրբ ծննդին:

Խորհրդային իշխանությունը «կրոնի դեմ պայքարի» ժամանակաշրջանում Մուրբ ծնունդը որպես պաշտոնական տոն վերացրել էր: Դրան ի հակակշիռ, 1936-ին դեկրետ էր հրապարակվել, որը թույլ էր տալիս, հանրային, պաշտոնական եղանակով տոնել Նոր տարին: Եղեւնին եւս պաշտոնապես «ճանաչեցին», սակայն նրա վրա, ութթեւանի Բեթլեհեմյան աստղի փոխարեն, թույլ տրվեց կարմիր հնգաթեւ աստղ տեղադրել: ԽՍՀՄ-ի փլուզման հետ Մուրբ ծնունդը վերականգնեց իր իրավունքները մի շարք հետխորհրդային պետություններում: Սակայն իներցիայի բերումով Նոր տարին շատերի համար մնում է տարվա ամենաափրելի տոնը:

Հայաստան

Արտաքին քաղաքականությունը 2015-ին. Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցը, լարվածություն սահմաններին, ԵՄ-ի հետ բանակցություններ

Photo: www.president.am

Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարին արտաքին քաղաքական օրակարգի առաջին պլան բերեց ճանաչման ու դատապարտման հարցերը ոչ միայն Հայաստանում, այլև աշխարհի տարբեր պետություններում և ուժի կենտրոններում, որոնք վերահաստատեցին իրենց դիրքորոշումը Օսմանյան կայսրությունում իրականացված հայերի զանգվածային սպանությունների և տեղահանությունների վերաբերյալ:

Ոգեկոչման բուն արարողությունները ապրիլի 24-ին տեղի ունեցան Հայաստանի և աշխարհասփյուռ հայերի քաղաքամայր Երևանում: Չորս երկրների ղեկավարները, այդ թվում՝ Ռուսաստանի նախագահ Վլադիմիր Պուտինը, Ֆրանսիայի նախագահ Ֆրանսուա Օլանդը, ինչպես նաև Մերիլայի և Կիպրոսի նախագահները, ներկա էին Ծիծեռնակաբերդում կայացած ոգեկոչման հիմնական արարողություններին: Տարբեր երկրներից ժամանած բարձրաստիճան այլ պետական պաշտոնյաներ ու հյուրեր նույնպես մասնակցեցին երևանյան միջոցառումներին:

Տարվա ընթացքում Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին նվիրված զանազան միջոցառումներ տեղի ունեցան նաև աշխարհի տարբեր երկրներում:

Հիշարժան է ապրիլին Վատիկանի Սուրբ Պետրոսի տաճարում Հռոմի Պապ Ֆրանցիսկոս Առաջինի Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին մատուցած պատարագը, որի ընթացքում Հռոմի արքայազան քահանայապետն անդրադարձել է Օսմանյան Թուրքիայում հայերի բնաջնջմանը՝ որպես «20-րդ դարի առաջին ցեղասպանության»:

Պատարագին մասնակցում էին նաև Հայաստանի նախագահ Սերժ Սարգսյանը, Հայ Առաքելական Եկեղեցու Ամենայն հայոց կաթողիկոս Գարեգին Երկրորդը, Մեծի Տանն Կիլիկիո կաթողիկոս Արամ Առաջինը, Մեծի Տանն Կիլիկիո Հայ կաթողիկե եկեղեցու պատրիարք Ներսես Պետրոս 19-րդը, այլ բարձրաստիճան այրեր Հայաստանից

և սփյուռքից:

Հատկանշական է նաև, որ Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին ընդառաջ ճանաչման ու դատապարտման հարցերը նաև հայտնվել են Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ Օսմանյան կայսրության դաշնակիցներ Ավստրիայի, Գերմանիայի և Բուլղարիայի քաղաքական օրակարգերում:

Իսկ դեկտեմբերի 9-ին Հայաստանի նախաձեռնությամբ առաջին անգամ աշխարհում նշվեց Ցեղասպանության հանցագործության գոհերի հիշատակի, արժանապատվության և այդ հանցագործության կանխարգելման միջազգային օրը: Այն Հայաստանի ջանքերի շնորհիվ պաշտոնապես ընդունվեց ՄԱԿ-ի միջազգային օրացույցում:

2015 թվականը չբերեց հանգստություն դարաբաղյան հակամարտության գոտում, որտեղ հրադադարի ռեժիմի խախտումներն ու դրանց հետևանքով մարդկային զոհերը ցավալի պարբերականությամբ շարունակվեցին ողջ տարվա ընթացքում: Հայաստանը նաև մեղադրեց Ադրբեջանին խաղաղ բնակչության դեմ ուղղված թիրախային կրակի համար այն բանից հետո, երբ սեպտեմբերին Հայաստանի սահմանամերձ համայնքներում երեք կին զոհվեց ադրբեջանական դիրքերից արձակած կրակոցներից:

1994 թվականից ի վեր առաջին անգամ Ադրբեջանը հակամարտության գոտում սկսել է լայնորեն կիրառել այնպիսի զենքեր, ինչպիսիք են ականանետներ, նռնականետներ, հատուրից հրանոթներ և այլ ծանր հրետանի հայկական դիրքերը ռմբակոծելու, իսկ երբեմն նաև բնակավայրերը ականակոծելու համար: Իսկ դեկտեմբերին մի քանի անգամ Ղարաբաղում հայկական դիրքերը ռմբակոծելու համար Ադրբեջանը նաև հրասայլ է օգտագործել:

ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի ամերիկացի, ռուս և ֆրանսիացի համանախագահները հիմնականում ձեռնպահ են մնացել կողմերի մեկին հստակ ու հրապարակային մեղադրելուց, նույնիսկ այն բանից հետո, երբ իրենք էլ հայտնվեցին կրակահերթերի տակ հոկտեմբերին շփման գծում դիտարկման ժամանակ: Փոխարենը, նրանք կոչ են արել Ադրբեջանին հետևել հայկական կողմի օրինակին ու համաձայնել խախտումների հետաքննության մեխանիզմների մշակմանը:

Բնական է, որ տարեվերջին միջնորդների կազմակերպած Հայաստանի և Ադրբեջանի նախագահների համադիպոմը պիտի ավելի շատ քննարկեր հակամարտության գոտում ընթացիկ լարվածությունը նվազեցնելու, քան բուն հակամարտության կարգավորմանն ուղղված կոնկրետ առաջարկների վերաբերող հարցերը:

Մինչդեռ, 2015 թվականի ընթացքում հայկական կողմը շարունակել է մտահոգություններ հնչեցնել իր դաշնակից Ռուսաստանի կողմից Ադրբեջանին հարձակողական զենքի և այլ ժամանակակից սպառազինության վաճառքի վերաբերյալ: Ըստ ռազմական փորձագետների, սակայն, Մոսկվան պահպանել է Երևանի և Բաքվի միջև ռազմական պարիտետը նաև այն բանի շնորհիվ, որ շարունակել է ժամանակակից տեսակի սպառազինությամբ զինել նաև Հայաստանին: Ռուսաստանը, ամենայն հավանականությամբ, կավելացնի իր ռազմական

ներկայությունը Հայաստանում անցնող տարվա ընթացքում Թուրքիայի հետ իր հարաբերությունների սրման պատճառով:

Հայաստանն ու Ռուսաստանը պայմանավորվել են ստեղծել միասնական հակաօդային պաշտպանության համակարգ, իսկ դեկտեմբերին ռուսական կողմը Երևանի մոտ գտնվող «Էրեբունի» ռազմական օդակայանում սկսել է տեղակայել նոր մարտական ուղղաթիռներ: Այն կավելացնի Հարավային Կովկասում Ռուսաստանի ռազմական ներկայությունը, որն արդեն ապահովված է Գյումրում տեղակայված ռուսական 102-րդ ռազմաբազայի տեսքով:

Ի դեպ, Հայաստանի հյուսիսարևմտյան այս քաղաքը ցնցվեց հունվարին այն բանից հետո, երբ ռազմաբազան ինքնակամ լքած ռուս զինծառայողը, ըստ քրեական գործի իրեն ներկայացված մեղադրանքի, գնդակահարել-սպանել է յոթ հոգանոց հայ ընտանիքը: 19-ամյա ժամկետային զինծառայող Վալերի Պեմյակովին մեղսագրվող այս զահրուրելի արարքը, որի հետևանքով զոհվել են նաև երկու մանկահասակ երեխաներ, բողոքի մեծ ալիք բարձրացրեց Գյումրում՝ մտահոգությունների տեղիք տալով Հայաստանով մեկ:

Փողոց դուրս եկած մարդիկ պահանջում էին, որ ենթադրյալ մարդասպանին ռուսական կողմը անհապաղ հանձնի հայ իրավասպահներին: Կային նաև որոշ մտահոգություններ հայ-ռուսական հարաբերություններում հնարավոր բարդությունների վերաբերյալ, սակայն հրեշավոր այդ սպանող ու դրան հաջորդած բողոքի ակցիաները չհանգեցրին Հայաստանում հակառուսական տրամադրությունների: Պեմյակովի հայկական դատարանի կողմից վարած դատավարությունը մեկնարկեց դեկտեմբերին:

Հակառուսական տրամադրությունները ակնհայտորեն բացակայել են նաև հունիս-հուլիս ամիսներին Երևանում տեղի ունեցած զանգվածային քաղաքացիական բողոքի ակցիաների ընթացքում, երբ մարդիկ, այդ թվում՝ մեծ թվով երիտասարդներ, դուրս եկան փողոց՝ ռուսական ընկերությունը պատկանող «Հայաստանի էլեկտրական ցանցերի» վարած սակագնային քաղաքականության դեմ:

Տարվա ընթացքում Հայաստանը նաև շարունակեց ուղիներ փնտրել նոր որակ հաղորդելու Եվրոպական միության հետ իր հարաբերություններին այն բանից հետո, երբ 2013 թվականին պաշտոնական Երևանի՝ Ռուսաստանի գլխավորած Մաքսային միությանը միանալու մասին որոշման պատճառով փաստորեն խափանվեց ԵՄ-ի հետ ասոցացման համաձայնագրի նախատրագրման գործընթացը:

2015 թվականի դեկտեմբերին Երևանի և Բրյուսելի միջև մեկնարկեցին բանակցությունները նոր լայնածավալ շրջանակային համաձայնագրի վերաբերյալ, որը կկարգավորի Հայաստանի ու ԵՄ-ի միջև երկկողմ հարաբերությունները: Հայաստանը, սակայն, այնդում է, ու ԵՄ-ն թերևս հաշվի է նստում, որ հարաբերությունների նոր իրավական բազան չպետք է հակասի Հայաստանի՝ Եվրասիական տնտեսական միության անդամակցության շրջանակներում ստանձնած պարտավորություններին: Ռուսաստանին, Բելառուսին, Ղազախստանին և Ղրղզստանին միավորող տնտեսական այս միությանը Հայաստանը միացել է 2015 թվականի հունվարի 2-ին:

Տնտեսությունը 2015-ին. Եվրասիական անդամակցություն, ԱՄՆ-Հայաստան առևտրի համաձայնագիր, Էներգահամակարգի վաճառք

Photo: www.president.am

2015-ին Հայաստանի տնտեսական կյանքում ամենանշանակալի իրադարձություններից մեկը հունվարի 2-ից Եվրասիական տնտեսական միությանն անդամակցել էր, ինչը դարձավ ընդդիմադիրների քննադատության հիմնական թիրախը, քանի որ միության գլխավոր շարժիչ ուժ Ռուսաստանի տնտեսության խնդիրների պատճառով Հայաստանը չկարողացավ արդարացնել Հայաստանի իշխանությունների դրական կանխատեսումներն ու սպասումները:

Նավթի գների անկման, ինչպես նաև Ռուսաստանի նկատմամբ Արևմուտքի պատժամիջոցներով պայմանավորված ռուսական տնտեսության խնդիրներն ուղղակիորեն անդրադարձան նաև Հայաստանի տնտեսության վրա:

պաշտոնական տվյալներով 2015 հունվար-հոկտեմբերին դեպի Ռուսաստան արտահանումը նվազեց 29,4 տոկոսով, այդ երկրից փոխանցվող տրանսֆերտները կրճատվեցին 38 տոկոսով:

Դրամական փոխանցումների նվազումը տարվա ողջ ընթացքում նաև հանգեցրեց Հայաստանում ներքին ապրանքաշրջանառության նվազմանը՝ առաջին 10 ամիսներին 6,4 տոկոսով, դառնալով նաև ներմուծման 26,6 տոկոսանոց անկման հիմնական պատճառը:

Արտահանման նվազումը վնաս էր վերամշակող ընկերությունների գործունեությանն ու գյուղատնտեսությանը, քանի որ գինի, կոնյակ ու վերամշակված պահածոներ արտադրողները Ռուսաստան արտահանումը կրճատեցին՝ պակասեցնելով նաև մթերվող մրգերի ու բանջարեղենի քանակը: Մա հանգեցրեց նրան, որ այս տարի առատ բերք ունեցած գյուղացիական բազմաթիվ տնտեսություններ չկարողացան վաճառել իրենց ողջ միրգն ու բանջարեղենը:

Այդուհանդերձ, գյուղատնտեսությունն աճ արձանագրեց՝ 2015-ի առաջին 10 ամիսներին անցյալ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ 11,6 տոկոսով:

Թեպետ տարեսկզբին փորձագետներն ու միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունները Հայաստանի տնտեսության համար կանխատեսում էին գրոյական կամ

անգամ բացասական ան, գյուղատնտեսության ու հանքարդյունաբերության ոլորտներում արձանագրված աճի շնորհիվ կառավարությունը կարողացել է ամանորին ընդառաջ տնտեսական դրական աճի դիրքերը կայունացնել. հունվար-հոկտեմբերին արդեն տնտեսական ակտիվությունը անցյալ տարվա նույն ժամանակամիջոցի նկատմամբ 3,5 տոկոսով ավելի է:

Մարտին Հայաստանի կառավարությունը տեղակայեց 500 մլն դոլար արժողությամբ երկրորդ թողարկման եվրապարտատոմսերը 7,5 տոկոս եկամտաբերությամբ: 10-ամյա պարտատոմսերը վաճառվեցին միջազգային ֆինանսական շուկաներում, թողարկման գլխավոր տեղաբաշխողներն էին` Deutsche Bank-ը, HSB C-ն և JP Morgan-ը: Վաշինգտոնում գործող «Փոլիսի ֆորում Արմենիա» (ՓՖԱ) կազմակերպությունը, որը հայ տնտեսագետներից, քաղաքագետներից, լրագրողներից, իրավաբաններից և այլ մասնագետներից բաղկացած խումբ է, Հայաստանի կառավարության կողմից եվրապարտատոմսերի վերջին թողարկումը գնահատեց «անպատասխանատու» և «երկրի համար վնասակար»:

Մայիսի սկզբին Հայաստանի արտաքին գործերի նախարար Էդվարդ Նալբանդյանը և ԱՄՆ-ի առևտրի ներկայացուցչի տեղակալ Դանիել Մուլանը Վաշինգտոնում ստորագրեցին երկար տարիներ բանակցված Հայաստանի Հանրապետության և Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների միջև առևտրի և ներդրումների շրջանակային համաձայնագիրը (TIFA):

Գարնանը իշխանությունները չկարողացան մերժման պատշաճ հիմնավորում գտնել ու ամռան սկզբին հաստատեցին էլեկտրաէներգիայի սակագինը բարձրացնելու «Հայաստանի էլեկտրական ցանցերի» (ՀԷՑ) դիմումը, ինչը հասարակական լայն ընդվզում առաջացրեց՝ հունիսի վերջին ու հուլիսի սկզբին տասնյակ հազարավոր քաղաքացիներ դուրս եկան փողոց ու, փակելով Բաղրամյան պողոտան, պահանջեցին չեղյալ համարել որոշումն ու, անգամ, նվազեցնել այն ժամանակ գործող սակագինը:

«Էլեկտրիկ Երևան» անվանումն ստացած շարժումը, սակայն, չկարողացավ հասնել իր հայտարարած նպատակին, սակայն հաջողվեց հասնել էլեկտրաէներգիայի սակագների մասնակի սուբսիդավորմանը և Հայաստանի էներգետիկ համակարգում միջազգային աուդիտի անցկացմանը, որի արդյունքներով սակագնի բարձրացման հայտն արդարացված է:

Այդուհանդերձ, դրական տեղաշարժ արձանագրվեց, երբ աշնանը ռուսաստանաբնակ հայագի գործարար Սամվել Կարապետյանին պատկանող «Տաշիր գրուփը» գնեց ՀԷՑ-ը ու խոստացավ փոխհատուցել առավել անապահով ընտանիքների էլեկտրաէներգիայի սակագնի բարձրացված չափաբաժինը:

Հոկտեմբերին վերջնականապես կայացավ «Որոտանի հիդրոէլեկտրակայանների համալիրի» վաճառքի գործարքը, որ կնքվել էր դեռ անցյալ տարի: «Քոնյոնր գոբալ» ընկերությունը, որ ձեռք է բերել կասկադը 180 մլն ԱՄՆ դոլարով (90 մլն-ն արդեն վճարված է, մնացած մասը կվճարվի մինչև 2016-ի հունիսի 30-ը), խոստացավ առաջիկա 5 տարիներին 50 մլն դոլար ներդնել:

Տարեկարգին 2014-ի արժեզրկումից հետո էժանանալ շարունակվող հայկական դրամը 2015-ի ընթացքում կայունություն դրսևորեց, թեև թե՛ տնտեսական գործընկեր ԵՏՄ պետություններում, թե՛ ԱԿՀ շատ պետություններում ազգային արժույթները զգալիորեն արժեզրկվեցին: Տարեվերջին էլ դրամը կարճաժամկետ կտրվածքում դիմակայեց ԱՄՆ-ի վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի բարձրացմանը հետևած այլքի նկատմամբ:

Հասարակությունը 2015 թվականին. «Էլեկտրականացված Երևանի» բողոքի ցույցեր, աջակցություն սահմանամերձ համայնքներին, կրթական բարեփոխումներ

Ֆոտոլուր

2015-ը թեև հասարակական ակտիվությամբ հագեցած տարի էր, սակայն ամենայն հավանականությամբ այն դեռ երկար տարիներ իր մասին կհիշեցնի այս տարում «բարձր լարմամբ» տեղի ունեցած նոր որակի պայքարներով:

Վերջին երկու տարիներին էլեկտրաէներգիայի արդեն երրորդ թանկացման որոշումը հազարավոր քաղաքացիների միավորելով՝ այս տարվա ամռանը փողոց դուրս բերեց և օրեր շարունակ նախ Երևանը, հետո նաև՝ ամբողջ երկիրը պահեց «Էլեկտրականացված» վիճակում:

Երևանի կենտրոնում՝ Բաղրամյան պողոտայում էլեկտրաէներգիայի սակագների բարձրացման դեմ պայքարող ակտիվիստների հետ գիշերային դիմակայությունից հետո հունիսի 23-ի վաղ առավոտյան Հայաստանի ոստիկանությունը ուժ և հատուկ միջոցներ կիրառեց, սակայն դա չկանգնեցրեց բողոքը, ավելին՝ հաջորդ օրերին պողոտան էլ ավելի մարդաշատ էր: Չքաղաքականացված այս ցույցերին մարդիկ գալիս էին ընտանյոք հանդերձ, փոքր երեխաներով, ջրով և սննդով: Իսկ ցուցարարների և ոստիկանության միջև Հայաստանում հայտնի հասարակական, քաղաքական ու արվեստի գործիչները կենդանի պատ էին կազմել՝ փորձելով այդ կերպ ապահովել երկու կողմերի անվտանգությունը:

Էլեկտրաէներգիայի թանկացման դեմ բողոքի դուրս եկած քաղաքացիական նախաձեռնության պայքարի դրական արդյունքը հաշվի առնելով՝ հանրային ծառայություններ մատուցող մեկ այլ ընկերություն հետ կանգնեց ջրամատակարարման և ջրահեռացման սակագինը բարձրացնելու մտադրությունից:

2014-ին ձևավորված «Դ՛ո՛րս մեր գրպանից» նախաձեռնությունը այս տարի ևս շարունակեց

պաշտպանել ավտովարորդների շահերն ու բարձրացնել նրանց հուզող հարցերը:

Ամիսներ տևած փողոցային պայքարի արդյունքում էլ օգոստոսին իրենց հաղթանակը տոնեցին «Նաիրիտի» աշխատակիցները, երբ վերջապես ստացան իրենց մի քանի ամսվա չվճարված աշխատավարձերը, սակայն Հայաստանի երբեմնի քիմիական հսկայի ճակատագիրը դեռևս շարունակում է մնալ անորոշ:

Այս տարի կառավարությունը մի շարք օրինագծերով հանդես եկավ՝ փորձելով որոշ չափով սատարել սպաներին, սահմանափակելով: Մի քանի անգամ տարբեր չափի գումարներ տրամադրվեցին աղբրեջանական գնդակոծություններից տուժած համայնքներին:

Վերջին տարիներին աղբրեջանական կողմի կրակահերթերի հետևանքով վնասվածքներ ստացած զինձառայողների՝ արտերկրում բուժում ստանալու հանգամանքն էլ հաշվի առնելով՝ մայիսին Հայաստանի Կառավարությունը հաստատեց արտերկրում վիրավոր զինձառայողների բուժման ֆինանսավորման օրինագիծը:

Հունիսին էլ Կառավարությունն առաջարկեց առաջնագծում մարտական հերթապահության ժամանակահատվածը կրկնակի չափով հաշվարկել, ինչը նշանակում է, որ հակառակորդի հետ շփման գծում զինվորական ծառայություն իրականացնող սպաներն ու ենթասպաներն ավելի բարձր թոշակ կստանան:

Ազգային ժողովն էլ որոշեց ներկայիս 9-ամյա պարտադիր կրթությունը դարձնել 12-ամյա:

Այրի-սեպտեմբերն ընկած ժամանակահատվածում սննդային թունավորումների և աղիքային վարակի դեպքերի աննախադեպ ան գրանցվեց, մասնավորապես, զանգվածային թունավորումներ գրանցվեցին Արմավիրի մարզի 2 մանկապարտեզում, երբ հոսպիտալացվեց ավելի քան մեկ տասնյակ երեխա, Արարատի մարզի Բաղրամյան և Այգեգարդ գյուղերում, երբ դպրոցներից «սննդային թունավորում» ախտորոշմամբ հիվանդանոց ընդունվեց 48 երեխա, և Արագածոտնի մարզի 9 համայնքում՝ 25 երեխայի հոսպիտալացմամբ:

Հիմնականում վարակի աղբյուր են հանդիսացել անորակ սնունդը և հակասանիտարական վիճակը:

Այս տարին մտահոգիչ էր նաև զազալցակայաններում տեղի ունեցած պայթյուններով, որոնց հետևանքով 3 քաղաքացի է զոհվել: Երևանի և մարզերի մի քանի զազալցակայաններում գրանցված պայթյունները պատճառաբանվեցին անսարք և անորակ զազալցալոններով:

Տարվա ողբերգական լրահոսի մեջ առանձնացավ Ռուսաստանի Տուլա քաղաքի մերձակայքում ավտորուսի խոշոր վթարը, որի ընթացքում Հայաստանի 9 քաղաքացի զոհվեց, տասնյակ մարդիկ վնասվածքներ ստացան:

Այս տարվա մարտին երևանյան բազմաթիվ սուպերմարքեթների կողքին ավելացավ նաև երկար սպասված ֆրանսիական բրենդային «Վարֆուր» սուպերմարքեթը, որի բացումը բազմիցս հետաձգվել էր:

Իսկ ամռանը Երևանի կենդանաբանական այգին ավելի մաքուր և բարեկարգ տեսքով ներկայացավ փոքրիկներին ու բոլոր կենդանասերներին:

Նոր ուսումնական տարում էլ սեպտեմբերին «Թումո» ստեղծարար տեխնոլոգիաների կենտրոնը՝ շնորհիվ «Միմոնյան» կրթական հիմնադրամի և Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության համագործակցության, իր դռները բացեց նաև Լեռնային Ղարաբաղի մայրաքաղաք Ստեփանակերտում: Այս տարի ավելի վաղ «Թումոյի» մեկ այլ մասնաճյուղ բացվեց նաև Գյումրում:

Մշակույթը և արվեստը 2015-ին. Քարոզչայանների այցելությունը, SOAD-ի համերգը, Արմենյիկի տիտղոսը

Փոտոլուր

Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցը նշող 2015 թվականին մշակույթային կյանքը ևս ընդգծվեց այդ միջոցառումներով:

Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին նվիրված միջոցառումների շրջանակում տարեսկզբին՝ հունվարի 29-ին, Երևանի Կոմիտասի անվան զբոսայգում բացվեց հայ երաժշտական մշակույթի երախտավորներից մեկի՝ Կոմիտասի թանգարան-ինստիտուտը, որի կառուցման որոշումը կայացվել էր 2013-ի մայիսի 30-ին՝ «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհրդի նիստում՝ ՀՀ նախագահի առաջարկի հիման վրա:

Արդեն տարեսկզբին հայտնի դարձավ, որ տարվա ամենասպասված միջազգային միջոցառմանը՝ «Եվրատեսիլին» Հայաստանը կներկայացնի աշխարհի բոլոր հինգ մայրցամաքներից (Եվրոպա, Աֆրիկա, Ասիա, Ամերիկա, Ավստրալիա), ինչպես նաև Հայաստանից հայ փոփ երաժիշտներից կազմված խումբը՝ խորհրդանշելով ցեղասպանությունից հետո աշխարհասփյուռ հայերի վերամիավորումը:

Genealogy խումբը խաղաղության, միասնության և հանդուրժողականության ուղերձ պարունակող Face The Shadow («Առերեսվիր սովերին») երգով մայիսի 19-23-ը Ավստրիայի մայրաքաղաք Վիեննայում կայացած մրցույթում զբաղեցրեց 16-րդ տեղը:

Իսկ արդեն տարեվերջին՝ նոյեմբերի 21-ին, Բուլղարիայի մայրաքաղաք Սոֆիայում կայացած «Մանկական եվրատեսիլ-2015»-ում Հայաստանը ներկայացնող 12-ամյա Միքայել Վարոսյանը (Միկա) իր ռոքնռոլ ոճի «Սեր» երգով

զբաղեցրեց երկրորդ հորիզոնականը:

Տարվա ամենասպասված այցերից էր թերևս աշխարհահռչակ Քարդաշյան քույրերի Հայաստան գալը: Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի կապակցությամբ ապրիլի 8-ին արմատներով հայ ամերիկյան հեռուստաստոր Քիմ Քարդաշյանը Հայաստան եկավ ամուսնու, դստեր և քրոջ հետ: Նրանց այցն ամբողջ աշխարհի ուշադրության կենտրոնում էր՝ հերթական անգամ հիշատակելով Ցեղասպանության հարցը:

Իսկ Քիմ Քարդաշյանի ամուսնու՝ աշխարհահռչակ ռեփեր, «Գրեմմի» մրցանակակիր Քանյե Ուեսթի երևանյան անակնկալ անվճար համերգը, որի ժամանակ նա ցատկեց Կարապի լճի մեջ և շարունակեց այնտեղ երգել, ցնցեց ոչ միայն Երևանը, այլև ամբողջ համացանցը:

Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի նախօրեին՝ ապրիլի 23-ին, Երևանը ողորդվեց աշխարհահռչակ System of a Down ռոք խմբի հնչյուններով, որոնց բացօթյա համերգին մասնակցելու համար Հայաստան էին ժամանել նույնիսկ հարևան երկրներից: Հատկանշական էր նաև համերգի ավարտին խմբի լիբանանահայ ամերիկայաբնակ երգիչ Մերժ Թանկյանի ելույթը, որում նա դատապարտեց ինչպես Թուրքիայի ժխտողական քաղաքականությունը, այնպես էլ ԱՄՆ-ի կառավարության «սարսափելի» դիրքորոշումը, որը չի որակում զանգվածային սպանություններն ու տեղահանությունները որպես ցեղասպանություն:

Թանկյանը հանդես եկավ նաև քննադատությամբ Հայաստանի քաղաքական իշխանության հասցեին՝ ասելով, որ այն, ի վերջո, պետք է սկսի երկրում «ազատվել ինստիտուցիոնալ անարդարությունից»:

Մայիսի 6-ին Վենետիկի 56-րդ բիենալեի շրջանակներում Մուրթ Ղազար կղզում բացվեց Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին նվիրված «Հայություն» անվանումը կրող հայկական տաղավարը, որը շահեց «Ոսկե առյուծ» մրցանակ:

Հուլիսին արդեն 12-րդ անգամ մայրաքաղաք Երևանում անցկացվեց «Ոսկե ծիրան» միջազգային կինոփառատոնը, որի շրջանակներում «Մենք կանք» մրցութային անվանակարգում ներկայացվեցին Հայոց ցեղասպանությանն առնչվող ֆիլմեր, իսկ «Այլևս երբեք» անվանակարգում՝ աշխարհում տեղի ունեցած ցեղասպանությունների մասին պատմող գործեր:

Այս տարի փառատոնի ֆավորիտները իտալացի և գերմանացի դերասանուհիներ Օռնելա Մուտին և Նաստասյա Կինսկին էին:

Բացի այս միջոցառումներից, հայաստանյան մշակութային այս տարին լեցուն էր նաև մի շարք ցուցահանդեսներով, փառատոններով, համերգներով, թատերական ներկայացումների պրեմիերաներով:

Մշակութային գերհագեցած տարին, սակայն, գերծ չմնաց նաև քննադատություններից: Մասնավորապես, երբ Հայաստանի անկախության 24-րդ տարեդարձի կապակցությամբ երգարվեստի բնագավառում ունեցած վաստակի համար Միացյալ Նահանգներում բնակվող 35-ամյա հայ երգիչ Արմեն Գոնդրայանին, ով առավել հայտնի է Արմենչիկ բեմական անունով, շնորհիվեց ՀՀ վաստակավոր

արտիստի պատվավոր կոչումը, հայաստանաբնակներից շատերը զարմացան, զայրացան ու քննադատեցին այս որոշումը:

Հայաստանի մարզաշխարհը 2015 թ. հիասթափություն ֆուտբոլում, հույսեր շախմատում, մասնակցություն Բաքվի խաղերին

Ֆուտբոլ

Հայ մարզաշխարհի՝ անցնող տարվա գլխավոր հիասթափությունը թերևս ֆուտբոլում էր. Հայաստանի հավաքականը, որը ՖԻՖԱ-ի դասակարգման աղյուսակում 2015 թվականի սկզբին 79-րդ հորիզոնականում էր, տարին եզրափակեց՝ 200 երկրների շարքում հանգրվանելով 123-րդ տեղում: Նման արդյունքն արտացոլում է Հայաստանի ընտրանու վատ մրցելույթները և, հետևապես, ձախողված հերթական միջազգային մրցաշարը:

8 խաղում վաստակելով ընդամենը 2 միավոր՝ Հայաստանն անփառունակ ավարտեց իր ելույթները «Եվրո-2016»-ի ընտրական մրցաշարում: Հավաքականին չօգնեց մրցաշարի կեսին գլխավոր մարզիչ, շվեյցարացի մասնագետ Բեռնար Շալանդին՝ նախկին ֆուտբոլիստ, Հայաստանի հավաքականի նախկին ավագ Սարգիս Հովսեփյանով՝ ժամանակավոր պաշտոնակատար կարգավիճակով փոխարինելը: Չօգնեց նաև դարպասապահ Ռոման Բերեզովսկու՝ ֆուտբոլից հեռանալուց հետո հավաքականի մշտական ավագի դերը ստանձնած Դորստմունդի «Բորուսիայի» կազմում փայլուն հանդես եկող Հենրիխ Մխիթարյանի ներկայությունը խաղադաշտում ու առանձին դրվագներում համաշխարհային բարձր մակարդակի ֆուտբոլի ցուցադրությունը:

Ազգային ընտրանու երկրպագուներ հանդիսացող «Առաջին հայկական ճակատ» ակումբի անդամները նույնմեթոդով մի քանի բողոքի ակցիաներ անցկացրին՝ պահանջելով Հայաստանի ֆուտբոլի ֆեդերացիայի (ՀՖՖ) նախագահ Ռուբեն Հայրապետյանի հրաժարականը: Նրանք մեղադրում էին ՀՖՖ ղեկավարին ազգային հավաքականի անհաջողությունների, ինչպես նաև հայկական ֆուտբոլում տիրող ընդհանուր իրավիճակի համար: Հայրապետյանը, սակայն, հրաժարվեց հրաժարական տալուց, միաժամանակ խոստանալով նախ կարգուկանոն հաստատել երկրի ֆուտբոլային գործերում ու հետո միայն մտածել պաշտոնից հեռանալու մասին:

Դեկտեմբերին հայտնի դարձավ, որ Հայաստանի հավաքականը 2000-2001 թվականին արդեն գլխավորած Վարուժան Մուքիսայանը նշանակվել է ազգային ընտրանու

գլխավոր մարզիչ:

Մինչ 2015-ի ընթացքում հայ ֆուտբոլիստներին չէր հաջողվում խաղադաշտում հաջողություններ արձանագրել, հայ մարզասերներն հաջողությունների ակնկալիքով հայաքն ուղղեցին շախմատի վարպետների կողմը:

Չնայած Հայաստանի թիվ մեկ գրոսմայստեր Լևոն Արոնյանի՝ ՖԻԴԵ-ի վարկանիշային աղյուսակում ելևէջումներին, տարեվերջին հայտնի դարձավ, որ նա, այնուամենայնիվ, կմասնակցի զարնանը սպասվող թեկնածուների մրցաշարին, որը կորոշի աշխարհի գործող չեմպիոն, նորվեգացի Մագնուս Կարլսենին՝ շախմատի թագի համար մարտահրավեր նետող շախմատիստին: Արոնյանին՝ որպես ութերորդ մասնակցի, հրավիրել է հավակնորդների մրցաշարի կազմակերպիչ հանդիսացող ռուսական կողմը:

Տարվա ընթացքում Արոնյանը հաղթեց Սենթ Լուիսի հեղինակավոր մրցաշարում (Grand Chess Tour-ում ընդհանուր հաշվով զբաղեցնելով 3-րդ հորիզոնականը), իսկ Հայաստանի հավաքականի հետ նաև նվաճեց Իսլանդիայի մայրաքաղաք Ռեյկյավիկում կայացած շախմատի Եվրոպայի թիմային առաջնության արծաթե մեդալը:

Տարվա ամենավիճահարույց մարզական իրադարձությունը հայ մարզիկների մասնակցությունն էր Ադրբեջանի մայրաքաղաք Բաքվում անցկացված առաջին Եվրոպական խաղերին: Մի քանի ամիս քննարկումներից հետո Ազգային օլիմպիական կոմիտեն վերջնական որոշումը թողեց ֆեդերացիաների ու մարզիկների հայեցողությանը՝ ցանկանալով են նրանք մեկնել մի երկիր, որ թշնամաբար է վերաբերվում հայերին:

Որոշ առաջատար մարզիկներ, այդ թվում՝ աշխարհի ըմբշամարտի չեմպիոններ Արսեն Չուլֆալայանն ու Արթուր Ալեքսանյանը, հրաժարվեցին խաղերին մասնակցելուց: Բայց, ի վերջո, վեց մարզաձև ներկայացնող 25 մարզիկներից բաղկացած Հայաստանի պատվիրակությունը հունիսին մեկնեց Բաքու, որտեղ խաղերի բացման արարողությանը, ինչպես և սպասվում էր, արժանացավ տրիբունաների թշնամական ընդունելությանը:

Մարզադաշտերի ու մարզադահլիճների ճնշումը ուղեկցեց հայ մարզիկներին խաղերի ողջ ընթացքում: Այդուհանդերձ, Հայաստանի հունահռոմեական ոճի ըմբիշ Միհրան Հարությունյանը կարողացավ նվաճել արծաթե մեդալ, իսկ Ռուսաստանը ներկայացնող հայազգի ըմբշամարտիկ Ստեփան Մարյանյանը իր քաշային կարգում դարձավ Եվրոպական խաղերի հաղթող:

(Ի դեպ, մարզական լրագրողների կողմից տարվա լավագույն ճանաչված 10 մարզիկների ցուցակում Միհրան Հարությունյանը ճանաչվել է երկրորդը, իսկ որպես 2015 թվականի լավագույն մարզիկ երկրորդ անգամ անընդմեջ ճանաչվեց տարվա ընթացքում աշխարհի չեմպիոնի իր երկրորդ տիտղոսը նվաճած հունահռոմեական ոճի ըմբիշ Արթուր Ալեքսանյանը):

Իսկ 2015-ի օգոստոսին Հայաստանում անցկացվեցին 6-րդ համահայկական հաղերը: Ավելի քան 6300 հայ մարզիկներ Հայաստանից, Լեռնային Ղարաբաղից և աշխարհի

հայաշատ համայնքներից մասնակցեցին 17 մարզաձևերում անցկացված մրցումներին:

«Ժամանակ». Մոսկվան կարող է վերանայել Կարսի պայմանագիրը. Թուրքիան կփորձի օկուպացնել Նախիջևանը

«Ժամանակ» թերթը գրուցել է ռուս պատմաբան և քաղաքագետ, Մոսկվայի Արևելքի հարցերով փորձագետ Ստանիսլավ Տարասովի հետ:

Պարոն Տարասով, թուրքական օդուժի կողմից ռուսական «Մու-24» օդանավի կործանումը առաջացրեց բուն աշխարհաքաղաքական զարգացումներ: Ձեր կարծիքով՝ որքանով է սա փոխում իրադրությունը տարածաշրջանում և ինչպե՞ս կազդի Հայաստանի վրա՝ այն իմաստով, որ Հայաստանը Ռուսաստանի դաշնակիցն է:

Իրավիճակն իսկապես փոխվում է, փյուզվում է Ադրբեջանի դաշինքը Թուրքիայի հետ, և Թուրքիայի դիրքերը կտրուկ թուլանում են տարածաշրջանում: Առաջինը՝ եթե նախկինում մենք շատ զգույշ էինք մոտենում Հայաստանին, Ղարաբաղին, չէինք ուզում փչացնել հարաբերությունները մյուս երկրների հետ, ինչ-որ ձևով փորձում էինք հավասարակշռել, հիմա հասկանում ենք, որ Հայաստանը տարածաշրջանում Ռուսաստանի միակ դաշնակիցն է, և Հայաստանը՝ ներառյալ Ղարաբաղը, շատ լուրջ աջակցություն է ստանում իր պաշտպանությունը ամրապնդելու համար: Իսկ Ադրբեջանի դիրքերը կտրուկ թուլանում են:

Երկրորդը՝ այսօր շատ են քննարկում այն հարցը, թե Թուրքիան սադրանքների է դիմելու Հայաստանի սահմանին: Պետք է ասեմ, որ Թուրքիան ի վիճակի չէ դա անելու, քանի որ ներկայումս Թուրքիայի ողջ բանակը ՆԱՏՕ-ի հրամանով հսկում է թուրք-սիրիական սահմանը, իսկ Թուրքիայի Հայաստանի հետ սահմանակցող արևելյան շրջաններում թուրքական բանակի ներկայությունը խիստ թուլացել է՝ քուրդ զինյալների հետ բոլոր մարտերը պարտվելու պատճառով: Տվյալ պարագայում եթե այնտեղ հանկարծ որեւէ սպառնալիք առաջանա, ռուսական ռազմական խմբավորումը Հայաստանում, բնականաբար, կուժեղացվի, և ռուսական զորքերը հայկական բանակի հետ կկանգնեն սահմանին: Հայ ժողովուրդը չպետք է անհանգստանա:

Հատկանշական է, որ նախորդ շաբաթ Թուրքիայի արտգործնախարար Մեյվան Չավուշօղլուն գնաց Բաքու և հանդիպեց Ադրբեջանի նախագահի ու արտգործնախարարի հետ, և ռուսական մամուլում կարծիքներ հնչեցին, թե Թուրքիան կարող է

Աղբրեջանին հրահրել սաղարանքների Հայաստանի դեմ: Ինչպե՞ս կմեկնաբանեք սա:

Մենք գիտենք, որ դեկտեմբերի 3-ին Բաքու կայցելի նաև վարչապետ Դավիթ Ռոբինսոնը: Սա կլինի նրա առաջին պաշտոնական այցը Թուրքիայի կառավարության կազմը հաստատելուց հետո: Նրանք կորցնում են Աղբրեջանը: Գիտեք, Չավուշոյուն Բաքվում Աղբրեջանի արտագործնախարարի հետ գրույցում ասել է, որ իրենք կաջակցեն Աղբրեջանին «օկուպացված տարածքները ազատագրելու հարցում», ինչին ի պատասխան՝ Մամեդյարովն ասել է, թե «մեզ մոտ էլ Լավրովի ծրագրի նախագիծը կա», թեև իրականում Լավրովի ծրագիր պարզապես գոյություն չունի: Կրկնում եմ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի անվտանգության միջոցները շարունակվելու են ամրապնդվել, որովհետև այս իրադարձություններն, ըստ երևույթին, երկար են շարունակվելու, եւ Ռուսաստանը կշարունակի ամրապնդել իր դիրքերը Անդրկովկասում: Իսկ այստեղ Հայաստանից բացի ուրիշ դաշնակից չկա:

Դուք ասացիք, որ Թուրքիան կորցնում է Աղբրեջանը: Նկատի ունեք, որ Աղբրեջանը Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի կոնֆլիկտում կանցնի Ռուսաստանի՞ կողմը: Այո, նա ուրիշ էլ չունի. նա սեղմված է Ռուսաստանի եւ Իրանի միջև: Եթե նրանք այլ կերպ իրենց պահեն՝ թուրքի պես, այնպես, ինչպես իրեն պահեց Էրդոհանը, Աղբրեջանին պարզապես կհռչոտեն:

Դիվանագիտական-քաղաքական հարթության վրա ռուսական կողմը սկսել է ակտիվորեն օգտագործել հայկական գործոնը Թուրքիայի դեմ: Այս իմաստով Թուրքիան կարո՞ղ է «ձիով քայլ» անել, օրինակ՝ վերսկսել թուրք-հայկական հաշտեցման գործընթացը:

Տեսեք, թե որն է խնդիրը. Հայաստանը, նախ, անկախ եւ ինքնուրույն պետություն է, երկրորդը՝ ՀԱԳԿ-ի, իսկ երրորդը՝ Եվրասիական միության անդամ է: Հայաստանի եւ Թուրքիայի սահմանը նաև Եվրամիության, Եվրասիական միության եւ ՀԱԳԿ-ի սահմանն է: Հասկանո՞ւմ եք: Այո, թուրքերը կարող են խաղարկել հայկական խաղաքարտը, հայտարարել՝ եկեք հաշտվենք, ստորագրենք, օրինակ, Ցյուրիխյան արձանագրությունները: Հայաստանը կարող է գնալ դրան, բայց կրկին հաշվի առնելով իր դաշնակիցների շահերը: Ես գրեթե 100 տոկոսով համոզված եմ, որ ինչ էլ հիմա թուրքերը առաջարկեն, հայերին դա ձեռնառու չէ, եւ նրանք չեն համաձայնվի:

Ընդհակառակը՝ Հայաստանի համար բացվում են նոր աշխարհաքաղաքական հեռանկարներ, որովհետև եթե իրականացվի ամերիկացիների քրդական նախագիծը, Հայաստանն այլևս կսահմանակցի ոչ թե Թուրքիային, այլ Քրդական պետությանը: Այստեղ միայն Հայաստանի խնդիրը չէ: Կարող է սկսվել Թուրքիայի փլուզման գործընթացը: Թուրքիայի տարածքային ամբողջականության միակ երաշխավորը Պուտինն էր: Նա վստահում էր Էրդոհանին, եւ վերջինս համարձակ էր գործում: Այժմ Էրդոհանն այդ վստահությունը կորցրել է, եւ եթե Թուրքիան սկսեն պառակտել, Ռուսաստանը ձայն չի հանի: Աշխարհաքաղաքական փոփոխությունները սկսվելու դեպքում կփոխվի Թուրքիայի հետ սահմանային ռեժիմը: Իր ուժը կարող են կորցնել Մոսկվայի եւ Կարսի պայմանագրերը, եւ առաջ կգա Նախիջեւանի խնդիրը: Համենայնդեպ, հիմա շատ փորձագետներ կարծում են, որ Թուրքիան կփորձի օկուպացնել Նախիջեւանը, ոչ թե ճնշում գործադրել Հայաստանի վրա: Ինդիյրն այն է, որ Նախիջեւանը սահմանակից է Իրանին, որը Ռուսաստանի դաշնակիցն է եւ թույլ չի տա Թուրքիային այդ քայլն անել: Իսկ Հայաստանի տարածաշրջանային եւ գլոբալ դիրքերը այժմ օբյեկտիվորեն սկսել են ամրապնդվել»:

Իրաքը ձեռք կներկրի Հայաստանից Թուրքիայի փոխարեն

Իրաքը պլանավորում է կրճատել Թուրքիայից ներկրվող ձեռքի ծավալները երկու երկրների միջև ստեղծված քաղաքական լարվածության պատճառով: Այս մասին հաղորդում է Reuters գործակալությունը՝ հղում անելով երկրի առևտրի նախարարության պաշտոնյային:

«Ծրագրում ենք թուրքական ձեռքը փոխարինել տեղական արտադրության եւ այլ երկրներից ներմուծված ձեռքով», - ասել է պաշտոնյան՝ չնշելով այդ քայլի պատճառը:

Միաժամանակ Բաղդադում գործող «Ալ Բահինա ալ Չադիդա» թերթը գրել է, որ սրանով Իրաքն իր դժգոհությունն է հայտնում թուրքական գործերը Հյուսիսային Իրաքում տեղակայելու դեմ: Աղբյուրը նշում է նաև, որ Իրաքում Հայաստանի դեսպան Կարեն Գրիգորյանի հետ հանդիպմանը նախորդ շաբաթ Իրաքի առևտրի նախարար Մոհամեդ Շիա ալ-Մուդանին քննարկել է թուրքական ձեռքի փոխարեն Հայաստանից ձեռք ներկրելու հնարավորությունը

2015թ. Հայաստան ավելի քիչ զբոսաշրջիկներ են ժամանել Ռուսաստանից, ավելի շատ՝ Իրանից

2015թ. սկզբից Ռուսաստանից ավելի քիչ զբոսաշրջիկներ են ժամանել Հայաստան: Այս մասին դեկտեմբերի 25-ին լրագրողներին ասել է ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարության Զբոսաշրջության վարչության պետ Մելիսա Ապրեսյանը:

2015թ. առաջին 3 եռամսյակների ընթացքում ՌԴ-ից զբոսաշրջիկների հոսքը պակասել է 9 տոկոսով: Այդ անկումը բավական շոշափելի է եղել, քանի որ Հայաստանում զբոսաշրջության 45 տոկոսը բաժին է ընկնում Ռուսաստանին:

Նա հիշեցրել է, որ ՌԴ-ից ներգնա տուրիզմը կրճատվել է նաև ընդհանուր առմամբ, իսկ 6 ամսվա հաշվարկով՝ 33-34 տոկոսով, այսինքն՝ դեպի Հայաստան ճանապարհորդությունների թվի անկումը համեմատաբար մեծ չի եղել:

Ավելի քան 20 տոկոսով աճել է տուրիստների հոսքը Իրանից, մեծացել է Իրաքից, ԱՄՆ-ից եւ մի շարք եվրոպական երկրներից ժամանած զբոսաշրջիկների թիվը: 2015թ. առաջին 9 ամիսների ընթացքում Հայաստան է այցելել 932 587 մարդ կամ 0.9 տոկոսով ավելի քիչ, քան 2014թ. նույն ժամանակահատվածում:

Հիմնականում անկումը պայմանավորված է ռուսական գործոնով, սակայն այն մեծ չի եղել: Վերջին անգամ նման անկում գրանցվել էր 2012թ. իրանական ռիալի փոխարժեքի անկման պատճառով: «Վերջին մի քանի տարիների ընթացքում մենք անկումներ չեն ունեցել», - ասել է Ապրեսյանը:

Բազալտե մանրաթելերի եւ փրպաեռլիտի արտադրությունը կարելու է ՀՀ էներգաարդյունավետության համար. Նախարար

Բազալտե մանրաթելերից եւ փրպաեռլիտից նորարական նյութերի արտադրությունը կարելու է Հայաստանի էներգաարդյունավետության համար: Այս մասին ղեկտեմբերի 25-ին կայացած մամուլի ասուլիսի ժամանակ ասել է քաղաքաշինության նախարար Նարեկ Սազյանը՝ ամփոփելով 2015թ. արդյունքները:

Նախարարությունը պատրաստվում է մետաղական ամրանի փոխարեն բազալտե ամրանների համար չափանիշներ մշակել: Այդպիսով՝ ներկրվող մետաղական ամրանները հնարավոր է փոխարինել տեղականով: Բացի այդ, բազալտե տարրերը շատ թեթեւ են եւ բարձրացնում են կարծրությունը: Սակայն սկզբի համար այդ հատկությունները պետք է կիրառել գործնականում: Այդ պատճառով նախարարությունը թույլատրել է դրանք օգտագործել ցածր սեյսմիկ ռիսկի գոտում կառուցվող փոքր տների եւ շինարարական ճանապարհների համար: Դրանից հետո նրանց համար նորմատիվներ կմշակվեն:

Պատասխանելով այն հարցին, թե հանդիպումներ անցկացվել են արդյոք «Արագած Պեռլիտ» խոշոր գործարանի հեփալանատերերի հետ, Սազյանը նշեց. «Պեռլիտը բացառիկ հնարավորություններ ունի: Դա այն ռեսուրսներից մեկն է, որով Հայաստանը կարող է միջազգային շուկա դուրս գալ: Այդ ծրագիրը նույնպես մեր ուշադրության կենտրոնում է»:

Նախարար. 88-ի Սպիտակի երկրաշարժից տուժածներին ամբողջությամբ կվերաբնակեցնեն 2017-ին

1988-ի Սպիտակի երկրաշարժից տուժածներին ամբողջությամբ կվերաբնակեցնեն 2017-ին: Այդ մասին ղեկտեմբերի 25-ի մամուլի ասուլիսին լրագրողներին հայտնել է քաղաքաշինության նախարար Նարեկ Սազյանը՝ ամփոփելով 2015 թվականը:

Գյումրի քաղաքում ծրագրի վերջին փուլում բնակարարածքի հերթում մոտ 450 ընտանիք էր մնացել: Նրանցից 230-ը բնակարան գնելու հավաստագիր է ստացել: Եվս 220-ը ներառվել է երկրորդ փուլում:

Գյումրիի հատկացումներ են նախատեսված նաև Ծիրակի, Լոռու եւ Արագածոտնի մարզերում այլ տուժած տարածքների համար, հավելել է նախարարը:

2008-ին հերթում 5 363 ընտանիք էր մնացել, նրանցից 4 398-ի կամ 82 տոկոսի բնակարանային հարցը լուծված է: Մնացած 635 ընտանիքը 2016-17-ին բնակարան կստանան կամ գնման հավաստագիր:

Բացի այդ, 2016-ին Գյումրիից ոչ հեռու Ախուրյան գյուղում 3 բազմաբնակարանային շենք կամրացվի, որտեղ 104 ընտանիք է ապրում: Եվս 33 ընտանիք 4-րդ շենքից բնակարանի գնման հավաստագիր կստանա: «Այդ աշխատանքները ցանկանում ենք ավարտել ոչ միայն մինչև տարեվերջ, այլև՝ մինչև աշուն», - հավելել է նախարարը:

«Ժամանակ». ՀՅԴ-ն հիմա էլ 3 մարզպետի պաշտոն է ուզում

«Ժամանակ» թերթը գրում է. «ՀՅԴ-ն շարունակում է մտահոգ լինել իր սպազայի հարցում, առջեւում 2017 թվականի խորհրդարանական ընտրություններն են, իսկ ՀՅԴ-ն ԱԺ մտնելու համար ո՛չ վարկանիշ ունի, ո՛չ վարչական ռեսուրս:

Այդ պատճառով էլ, մեր տեղեկություններով, ՀՅԴ-ն երեք նախարարական պորտֆելի փոխարեն երեք մարզպետի պաշտոն է ուզում, որոնք ավելի մեծ վարչական լծակների են տիրապետում եւ ավելի մեծ ազդեցություն ունեն ընտրական պրոցեսի եւ արդյունքների ձեւավորման վրա, քան նախարարները:

Ընդ որում ուզում են մարզպետներ ունենալ առավել խիտ բնակեցված եւ մարզպետերի կողմից առավել վերահսկելի համարվող տարածքներում Գեղարքունիք, Արմավիր եւ Արարատ»:

Երեւանում բացվել է «Աստղիկ» բժշկական կենտրոնը. ներկա է եղել ՀՀ նախագահը

ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանն այսօր մայրաքաղաքի Մալաթիա-Մերաստիա վարչական շրջանում ներկա է գտնվել «Աստղիկ» բժշկական կենտրոնի բացման արարողությանը: Հանրապետության նախագահը նորաբաց բժշկական կենտրոնում շրջայցի ժամանակ ծանոթացել է ամողջապահական այդ հաստատության նոր մասնաշենքի հնարավորություններին, ինչպես նաև հին մասնաշենքի հիմնանորոգման ու արդիականացման ուղղությամբ կատարված աշխատանքներին, իրականացված ներդրումներին, բուժհաստատության կողմից մատուցվող ծառայություններին:

«Աստղիկ» բժշկական կենտրոնը, որը 1965թ-ից շահագործվող «Մալաթիա» հիվանդանոցի իրավահաջորդն է, պատասխանատուների հավաստմամբ, արդիականացման արդյունքում հագեցվել է ժամանակակից սարքավորումներով: Բուժման, ախտորոշման եւ նորագույն ծառայությունների ներդրման, բարձրորակ կադրերով համալրման շնորհիվ կենտրոնում բժշկական օգնության եւ սպասարկման ծավալներն աճել են, ինչին գուրախեռ ավելացել է կենտրոնի աշխատողների թվաքանակը:

Մերի-Բավրա ճանապարհը կարելի կլինի անցնել 4,5 ժամում. Սերժ Սարգսյանը «Հյուսիս-Հարավի» առաջին հատվածի բացմանը

Հանրապետության նախագահ Սերժ Սարգսյանն այսօր՝ դեկտեմբերի 29-ին, մեկնել է Արարատի մարզ, որտեղ ներկա է գտնվել «Հյուսիս-հարավ» ճանապարհային միջանցքի ներդրումային ծրագրի շրջանակներում ճանապարհի առաջին (տրանշ 1)՝ Երեւան-Արտաշատ նորակառույց հատվածի բացման արարողությանը: Արարողության մասնակիցները նույն վայրում ուղիղ հեռարձակմամբ հետևել են նաև ճանապարհային միջանցքի Երեւան-Աշտարակ հատվածի գուրախեռ բացման արարողությանը:

Նախագահի մամուլի գրասենյակից մեր աղբյուրին հայտնում են, որ «Հյուսիս-հարավ» ճանապարհային միջանցքի ենթակառուցվածքային խոշոր ներդրումային ծրագիրը նպատակ ունի միջազգային բարձր չափանիշներին բավարարող 556 կմ ընդհանուր երկարությամբ Մերի-Երեւան-Բավրա ավտոճանապարհի միջոցով հանրապետության հարավային եւ հյուսիսային սահմանները կապել միմյանց հետ՝ կրճատելով ճանապարհի երկարությունը շուրջ 85 կմ-ով: Նշված տարածությունն անցնելը տրանսպորտային միջոցների համար ներկայիս 9-9.5 ժամից կնվազի մինչև 4.5 ժամ: Ծրագրի իրագործման արդյունքում կբարձրանա երթուևեկության հարմարավետությունն ու անվտանգությունը՝ ապահովելով նաև արելեյից արեւմուտք իրականացվող տրանսպորտային շարժի եւ բեռնափոխադրումների տարանցիկ ճանապարհի դառնալու նպատակի իրագործումը, միաժամանակ, զարգացման լուրջ հնարավորություններ ընձեռելով Հայաստանի հարավից հյուսիս ընկած բնակավայրերին:

Հանրապետության համար ռազմավարական նշանակության կարևոր այդ ճանապարհի՝ երկկողմանի երթուևեկությամբ առաջին հատվածի բացումից հետո, ծրագրի պատասխանատուները նախագահին զեկուցել են «Հյուսիս-հարավ» ճանապարհային միջանցքի կառուցման ծրագրի ընթացքի եւ առաջիկա զարգացումների մասին:

Արևմտյան Հայաստան

Արմաշի հայերը մեր հարևաններն էին. նոր գիրք Թուրքիայում

Օմեր Աբրևի առաջին վեպը՝ «Թուրքիո լեռը», այսօրվա Աքմեդեի՝ նախկին Արմաշի հայերի մասին է: Վեպի անունը Արմաշի շրջակայքում գտնվող լեռան անունով է, այն ներկայացնում է հայերի՝ 1914-1915 թթ. կյանքից մի հատված: Օմեր Աբրևն, ով նախկինում համալսարանային նախագահ է եղել,

վեպում ուսումնասիրում է այնտեղ ծնված ու մեծացած Արմաշի հայերի պատմությունն ու մշակութային ժառանգությունը:

Akumq.net-ի թարգմանությամբ ներկայացնում ենք «Ակոս»-ի հարցազրույցը Օմեր Աքրնի հետ

-Նախ սկսենք Ձեզանից, ո՞վ է Օմեր Աքրնը:

-Ծնվել եմ 1951 թ. Արմաշում, որն այսօր կոչվում է Աքմեշե: Բնակչության փոխանակման հետևանքով Բայկաններից եկած գաղթականի թոռ եմ: Թուրքիայի և Հունաստանի միջև կնքված «Բնակչության փոխանակման» մասին պայմանագրի արդյունքում 1924 թ. մորս ընտանիքը Դրամայից, հորս ընտանիքն էլ Իսթեյեից (Քսանտի) գաղթել է Թուրքիա: 100 տարի առաջ պապերս ապրում էին Դրամայում և Իսթեյեում: Անգամ մտքի ծայրով չէին կարող անցկացնել, թե մի օր կհեռանան իրենց հողերից: Ծիշտ այնպես, ինչպես այս հողերում ապրող վարդաններն ու անահիտները: Մտածում էին, որ իրենց ապրած հողերը կլքեն միայն այն ժամանակ, երբ երկիրը կանգ առնի:

-Ձեր հայրն այստե՞ղ է ծնվել:

-Հայրս Իսթեյեից Արմաշ եկած քարավանի՝ առաջին ծնված երեխան է եղել: Մենք էլ որպես աքմեշեցի ծնվեցինք:

-Ինչպե՞ս իմացաք, որ Աքմեշեն նախկինում հայկական բնակավայր է եղել:

-20 տարեկան հասակում մեր մեծերի գրույցից իմացա, որ Աքմեշեն հայկական բնակավայր է եղել, անունն էլ Արմաշ է: Ամեն անգամ, երբ սկսում էին պատմել, թե ինչպես է բնակչության փոխանակում կատարվել, խոսքը հասնում էր նաև նրան, որ Աքմեշեն հայկական գյուղ է եղել: Սկսեցի հետաքրքրվել, թե հայերն այստեղ ինչպե՞ս էին ապրում, ի՞նչ էին ուտում, ի՞նչ էին խմում: Այդ ժամանակներից մնացած ջրաղացն ու տպարանը թեև ավերակների վերածված, սակայն կանգուն էին և վկայում էին նրանց պատմության մասին: Երկար տարիներ գործած Ըշրք աղբյուրն էլ այսօր շարունակում է իր գոյությունը որպես ջրամբար:

-Ձեր մեծերը ի՞նչ էին պատմում Արմաշում ապրած հայերի մասին:

-Ամեն անգամ, երբ սկսում էին պատմել, թե ինչպես է բնակչության փոխանակում կատարվել, խոսքը հասնում էր նաև Արմաշի հայկական գյուղ լինելուն: Տաստ ստում էր. «Իսթեյեում շատ գեղեցիկ տուն էինք կառուցել: Այդ գեղեցիկ տունն այդպես էլ թողեցինք-եկանք: Գալուց մտածում էինք, թե այստեղ, ով իմանա, ի՞նչ գեղեցիկ տներ են մեզ սպասում: Սակայն վրաններում հայտնվեցինք»: Երբ եկել են Աքմեշե, տուն մնացած չի եղել այստեղ: Պատկերացնում էք՝ 1915 թ. պաշտոնապես 1 505 հոգի բնակչություն ունեցող Արմաշում 1924 թ. բնակելի մի տուն անգամ չի մնացել: Դրա փոխարեն բազմաթիվ ավերակներ են մնացել, որոնք վկայել են, որ այստեղ նախկինում բնակավայր է եղել: Օրինակ՝ տպարան, ջրաղաց... Անգամ մինչև վերջերս տպարանի երկրորդ հարկում հարսանիք, նշանդրեք էին անում: Ահա այս ամենը 20 տարեկան հասակում ինձ ստիպեց մտածել՝ «Եթե այստեղ նախկինում հայերն են ապրել, ապա ինչու՞ ենք այսօր մենք բնակվում»:

-Գիրք գրելու արկածախնդրությունն է՞լ այդպես սկսվեց:

-Իզմիթի Այդիի արվեստի միությունում, «Մտեղծագործ գրող» դասընթացի շրջանակում, «Ձյունը և մոմի բույրը» վերնագրով մի պատմվածք գրեցի, որտեղ պատմեցի Արմաշի մտակայքում գտնվող Շերաավեր Մուրբ Մարիամ Աստվածածին եկեղեցու մասին: Դասընթացին հաճախող ընկերներիցս մեկն ասաց, որ իր պապիկը հայ է, և շատ է ազդվել իմ պատմվածքից: Խոսեցինք այն մասին, որ դա կարող է վերածվել վեպի: Այդ ընկերոջս քաջալերանքի արդյունքում որոշեցի Արմաշի վերաբերյալ մի վեպ գրել: Արմաշի և Իզմիթի շրջակայքում բնակված հայերի մասին ուսումնասիրություններս ընդարձակեցի: Այդ ընթացքում

կարդացի, թե 1915 թ. Արմաշի և Իզմիթի շրջակայքում բնակվող հայերն ինչպես են տեղահանության ենթարկվել: Այս ամենի մասին նաև վեպում գրեցի: Թեև վեպը հորինված է, սակայն պատմական փաստերի վրա է հիմնված: Վեպում տեղահանության մասին գրելիս օգտվել եմ թեմային վերաբերող պատմական գրքերից: Գրել եմ, թե այստեղից գնացածներն ինչպես են գնացել, իսկ վերադարձածներն ինչպես ոչինչ չեն գտել այստեղ:

-Գրքի վերաբերյալ ինչպիսի՞ արձագանքներ եք ստացել:

-Տեղահանության որոշ դրվագներ գրքում արտացոլելու համար Աքմեշեի շրջակայքում բնակվողներից ոմանք վրդովվեցին ինձ վրա: Մինչդեռ այս վեպը մեզանից առաջ այստեղ բնակված հայերի նկատմամբ սիրո պարտքս էր: Թեև միևնույն ժամանակ այստեղ չենք ապրել, իրար չենք ճանաչել, արմաշցի հայերը մեր հարևաններն էին, որովհետև նրանց թողած հողերում հետո մենք սկսեցինք ապրել: Ոչ մի ժողովուրդ, հասարակություն իր ապրած հողերից երգ ու պարով, ծիծաղով չի հեռանում: Հարյուրավոր տարիներ այստեղ բնակված մարդիկ մի առավոտ չեն արթնացել ու ասել՝ «Իե՛հ, գնացինք այստեղից»: Նրանց բռնությամբ ստիպել են լքել այն հողերը, որտեղ հարյուրավոր տարիներ են ապրել:

-Դրական արձագանքներ է՞լ եք ստացել:

-Քանի որ նախկինում համբարության նախագահ եմ եղել, Թուրքիայի տարբեր ծայրերից ընկերներ ունեմ: Նրանցից ոմանց ուղարկեցի գիրքս, և դրական արձագանք ստացա: Ադանայից, Մերսինից և ուրիշ վայրերից ընկերներս վեպս կարդացին և շատ գեղեցիկ մեկնաբանություններ արեցին: Դա չափազանց ուրախալի փաստ էր ինձ համար:

-1915 թվականից հարյուր տարի է անցել: Ըստ Ձեզ՝ Թուրքիայի հասարակությունը 1915 թ. հետ առերեսվելու ո՞ր փուլում է:

-Արմաշում կամ Թուրքիայի բազմաթիվ այլ վայրերում 100 տարի առաջ բնակված հայերը հոգս չեն ցնդել: Ես՝ Օմեր Աքրնս, այդ մարդկանց հանդեպ սիրո պարտքից դրդված ցանկացա այս վեպը գրել: Արմաշցի հայերն իմ հարևաններն են: Իրար հետ որևէ բան կիսելու խնդիր չունենք: Ինչ հիմնավորմամբ ուզում է լինի՝ անընդունելի է որևէ հասարակությանը հարյուրավոր տարիներ ապրած հողերից բռնությամբ հեռացնելը: Ազգայնական, խտրական զգացմունքներով մեր գլուխները ավագի մեջ թաղելու փոխարեն ստիպված ենք առերեսվել կատարվածի հետ: Արմաշում հայերի ապրած բոլոր տներն ավերել էք, սակայն ջրաղացն ու տպարանը կանգուն են: Հա՛, մեկ էլ ասում են. «Այստեղից գնալիս հայերն են քանդել այդ տները»: Նման բան ինչպե՞ս եք պատկերացնում: Իմ պապերը Իսթեյեի, Դրամայի իրենց տներն ինչու՞ չքանդեցին: Այսօր արդեն գիտենք, որ այդ տները քանդել են, որ գնացածներն այլևս հետ չվերադառնան: Այս կողմերում Փիրահմեդ կոչված մի վայր կա: Մայրս պատմում էր, որ այնտեղ դաշտ էին մշակում: Մի անգամ անձրևի ժամանակ հողի տակից կոճակներ, թելի կոճեր, կարի պարագաներ են դուրս եկել: Այսինքն՝ եթե անգամ տներն ավիրեք, գետնի տակից որևէ ձևով կյանքի այլ նշաններ կհայտնվեն: Նրանց տները, եկեղեցիները կարող եք ավիրել, սակայն գետնի տակից կյանքի գոյության մասին վկայող մնացորդները շարունակելու են երևան գալ:

-Այսուհետ ևս մտածո՞ւմ եք շարունակել գրել հայերի և Արմաշի մասին:

-Վեպի վերջում գրել եմ՝ Արմաշից գաղթեցվածների գլխով ինչեր են անցել մինչև Փոլաթը կոչված վայր հասնելը: Այժմ շարունակելու եմ գրել՝ պատասխանելով հետևյալ հարցերին. ի՞նչ պատահեց Փոլաթըից հետո, և ինչե՞ր ապրեցին նրանք, ովքեր կարողացան վերադառնալ Արմաշ:

Հատված գրքից

Կետօրին մոտ քարավանը հասել էր Աքյազը: Տարեցները եզանը լծված սայլերով էին շարունակում ճանապարհը: Երիտասարդներն ու նրանք, ովքեր դեռևս ուժասպառ չէին եղել, ոտքով էին առաջ ընթանում: Արդեն ոտքերի ներքանները սկսել էին բացվել: Ճանապարհին իրենցից բացի՝ ոչ ոք չկար: Չինվորները հեռվից էին հսկում քարավանը: Նրանց պարտականությունն էր՝ թույլ չտալ, որպեսզի քարավանից փախչեն: Մի քաղցր բարձունք էր սպասվում: Շրջակայքում հատ ու կենտ կաղնու ծառեր էին երևում: Ձիավորների մի խումբ քարավանի առաջը կտրեց: Չինված էին: Քարավանի հետևի մասում գտնվողները պայքարում էին ճանապարհի դժվարությունների հետ, մինչդեռ առջևում գտնվողները նկատել էին: Մինչ փորձում էին հասկանալ իրավիճակը, քարավանի վրա կրակ բացեցին:

1400-ական թթ. արաբների և ժամանակ առ ժամանակ մամլուքների հարձակումներին չկարողանալով դիմադրել՝ Կիլիկիայի Մարաշ քաղաքի 70-80 ընտանիքից բաղկացած հասարակությունը գալիս և բնակություն է հաստատում Արմաշում: Գյուղը, որը կոչվել է շրջակայքում վեր խոյացող Թուրքիթ լեռան անունով, հետագայում կոչվել է Արմաշ, քանի որ բնակեցվածները մարաշցի էին:

Թեև նորաբնակները սկզբնական շրջանում ենթարկվում էին շրջակա գյուղերի հարձակումներին և ստիպված էին պայքարել բնական երևույթների դեմ, սակայն որոշ ժամանակ անց կարողացան առաջատար կենտրոն դառնալ սոցիալական, կրթական և կրոնական ասպարեզում: Այդ տարիներին փայտից կառուցված Սուրբ Աստվածածնի սրբապատկերի շնորհիվ եկեղեցու կարևորությունը մեծանում է:

1611 թ. կառուցված Արմաշի վանքին կից տպարանը գործադրվում է 1964 թ.: Տպագրված նյութերի տարածումը թափ էր հաղորդում կրթական գործին: 1889 թ. բացվում է հոգևոր դպրոց:

1915 թ. տեղահանության մասին օրենքով գյուղը դատարկվում է: Այդ տարեթվին գյուղն ուներ 1 505 բնակիչ: Հետ վերադաձածների հետ միասին՝ մի բուռ մնացած հայերն իրենց գոյությունը կարողանում են շարունակել մինչ 1922 թ.:

1922-1924 թթ. գյուղն ամբողջովին ավերվել, քանդվել էր: 1924 թ. Հունաստանից գաղթած գաղթականները եկեղեցու կանգուն մնացած երեք պատերի վրա մզկիթ են կառուցում: 1999 թ. երկրաշարժի հետևանքով փլուզվում են նաև վանքի կանգուն մնացած ավերակները:

Արմաշի հայերից մնացած ջրաղացը, ջրամբարն ու տպարանը դեռևս կանգուն են, չնայած որ ավերակների են վերածված:

Արմաշ, Արմաշա այնուհետև Աքմեշե կոչված բնակավայրում դեռ բնակվում են բնակչության փոխանակության արդյունքում այստեղ հաստատված գաղթականների թոռները:

Կրոնափոխ հայության խնդրի արձարծումը Թուրքիայի տարբեր շրջանակների կողմից

Վերջին տարիներին թուրք պետական գործիչների, ինչպես նաև՝ հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների մեծ մասը կրոնափոխ հայերի խնդրին հիմնականում անդրադարձել է նման հայերի՝ «քրդի և ալևիի դիմակի տակ՝ ահաբեկչական կառույցներում ընդգրկված լինելու և դրանցում ակտիվ դերակատարում ունենալու դիտանկյունից»:

Հատկապես Թուրքիայի ներկայիս իշխանության գլուխ կանգնած Արդարություն և զարգացում կուսակցության (AKP) անդամները նման հայերի խնդրին արձարծելիս, որպես կանոն, կիրառում են վիրավորական խոսքեր: Այսպես, օրինակ, 2012 թ. օգոստոսին Արդարություն և զարգացում կուսակցության ցուցակով ընտրված Էրզրումի (Կարինի-Մ.Ա.) պատգամավոր Մուհյեթթին Աքսաքը, ելույթ ունենալով իր կուսակցության նահանգային ժողովին, առաջարկել է PKK-ի (Քուրդիստանի բանվորական կուսակցություն) սպանված անդամների վերաբերյալ օգտագործել ոչ թե «չեզոքացված», այլ «աստկացված» բառը: Նա PKK-ի անդամներին անվանել է նաև «հայ կրոնափոխների զավակներ»:

Նույն դիտանկյունից են սույն հարցին անդրադարձել նաև Ազգայնական շարժում կուսակցության (MHP) անդամները՝ Թուրքական պատմագիտական ընկերակցության նախկին նախագահ Յուսուֆ Հալաչոյունի գլխավորությամբ: Վերջինս, որը հայտնի է կրոնափոխ հայության մասին իր պարբերական հայտարարություններով, դեռևս 2010 թ. էր նշել, թե ՊԿԿ-ի անդամների 60-80 տոկոսը հայ են: Հալաչոյուն այն ժամանակ պատասխանելով «Թաքվիմ» օրաթերթի լրագրող Էմին Փազարջի հարցերին, ընդգծել էր. «Այսօր ո՞րն է Թուրքիայի առջև ծառայած ամենամեծ խնդիրը: Բաժանման ու մասնատման հարցն է: Ուզում են Թուրքիային ներքաշել թուրք-քրդական ընդհարման մեջ, իսկ դա ցանկանում է իրագործել ՊԿԿ-ն: Ես ձգտում եմ բացատրել, թե ինչ է իրենից ներկայացնում այն և ումից է կազմված: Դուք կանդեք, թե ՊԿԿ-ն քրդական միավորում է և պայքար է մղում հանուն քրդերի: Այնինչ, ՊԿԿ ահաբեկչական կազմակերպության մեջ 60-80 տոկոս հայ կա» (2):

Նույն Հալաչոյուն 2014 թ. հուլիսին արդեն հայտարարում էր, որ ՊԿԿ-ն ուղիղ 80 տոկոսով հաստատապես բաղկացած է միայն հայերից՝ թվարկելով նաև տվյալ կազմակերպության մի շարք առաջնորդների անուններ, որոնք, ըստ իրեն, հայկական ծագում ունեն. «Հայերի մոտ հանդիպող թուրքական անունները և հատկապես թուրքական «ազգանունները» նրանց կողմից իրենց թաքցնելու նկատմամբ են վերցված», -ասում էր Հալաչոյուն՝ միտումնավոր կերպով աչքաթող անելով այն փաստը, որ Թուրքիայում հայերին ուղղակի ստիպել են վերցնել թուրքական անուններ, և շարունակում. «35 հազար հոգու մահվան մեջ մեղավոր ՊԿԿ-ի առաջնորդ Արթին Հակոբյանը՝ ԱՓՈՆ, (նկատի ունի Աբդուլլահ Օջալանին-Մ.Ա.) հայ է: «Մատ չունեցող խելացի» անվամբ հայտնի Շեմդին Սաքքըրը հայ է: Նա ինքն է հայտնել, որ իր մեծ մայրը հայ է եղել: Անջատողական քրդական կուսակցության

այսպես կոչված համանախագահ Էմինն Այնան գտարյուն հայ է:

1977 թ. Միլվանում ծնված Բյուլենթ Բաքրըրը հայ է: «Վտարանդի կառավարության» պատվիրակ Մերյեմ Թարաշըր ևս հայ է: Պապը Հոբարն է, տատը՝ Հայկանուշը: «Չազան Բերթին» անվամբ հանդես եկող՝ 1980 թ. Միլվանում ծնված Ռուշեն Թափանջընը հայ է: Նրա մեծ հոր անունը Օհաննիս է»:

Վերջերս Թուրքիայում լույս տեսած «Խորքային ձախ» գրքի հեղինակ Հաքքըր Օզնուրը նշել է, թե ՊԿԿ-ի շարքերում 300 ծայտյալ հայեր գտնվում են բարձր դիրքերում, իսկ 2 հազար կրիպտոներ էլ ընդգրկված են սույն կառույցի տարբեր ենթակառուցվածքներում: Այս հեղինակը հայտնելով, որ Թուրքիայի ծայտյալ հայերն այլևս իրենց թաքցնելու կարիքն անգամ չեն զգում, գրել է նաև, թե կրիպտոներն սկսել են մկրտվել եկեղեցիներում և օգտագործել իրենց իրական անունները: Նա նաև ընդգծել է, որ Թուրքիայի ծայտյալ հայերը մեկտեղվել են Ժողովուրդների դեմոկրատական կուսակցության տանիքի ներքո և այն ընտրել որպես իրենց կենտրոնական ռազմակայան :

Այստեղ հարկ է նկատել, որ թուրք պատգամավորների և մտավորականների՝ քրդական ահաբեկչական կազմակերպությունների անդամների մեծ մասի՝ հայ լինելու մասին հայտարարությունները հետապնդում են երկու հիմնական նպատակ. թրիախավորել կրոնափոխ հայերին և քրդերի շրջանում հեղինակագրկել ՊԿԿ-ն:

ՊԿԿ-ի՝ որպես գուտ հայկական կազմակերպություն լինելու մասին այս տարվա սեպտեմբերին հայտարարել է նաև Պահպանողական վերելք կուսակցության (Muhafazakar Yükseliş Partisi – MYP) առաջնորդ Ահմեթ Ռեյիզ Յըլմազը: Ի դեպ այս կուսակցությունը, որը հիմնվել է 2013 թ. հունվարին, հասցրել է մասնակցել 2014 թ. մարտի 30-ին կազմակերպված տեղական ինքնակառավարական ընտրություններին: Ուշագրավ է, որ Ահմեթ Ռեյիզ Յըլմազը պնդել է ոչ միայն ՊԿԿ-ի, այլև՝ Ժողովուրդների դեմոկրատական կուսակցության (HDP) բացառապես հայկական կազմակերպություն լինելու մասին՝ այդպես թերևս փորձելով խոչընդոտել HDP-ի՝ մեծ թվով ձայներ հավաքելուն. «Հայերը գաղտնի կերպով ներթափանցել են այս երկրի քաղաքականության մեջ: Ժողովուրդների դեմոկրատական կուսակցությունը չի ներկայացնում քուրդ ժողովրդին: Չինված ահաբեկչական կազմակերպության մի քաղաքական ածանցյալը եղող այդ շարժումը հայկական շարժում է» (5):

Թուրքական իշխանությունների կողմից հիմնված հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների որոշ ներկայացուցիչներ հանդես են գալիս նաև այն պնդմամբ, թե ահաբեկչական կառույցներում ընդգրկված անխտիր բոլոր ալեխներն ունեն հայկական ծագում: Այսպես, օրինակ, 2015 թ. օգոստոս ամսին նման հայտարարությամբ է հանդես եկել Թուրքմենական, ալեխական, բեքթաշիական հիմնադրամի նախագահ Օզդեմիր Օզդեմիրը: Անգեն աչքով էլ կարելի է նկատել, որ սույն հիմնադրամը ստեղծվել է թուրքական իշխանությունների կողմից՝ իրական ալեխականության հիմնադրությունները կեղծելու նպատակով: Օզդեմիրը “Kanal A Haber”-ի գլխավոր խմբագիր Օգյուն Օջեքի հարցերին պատասխանելիս հայտնել է, թե իբր փողոցային դեպքերին խառնված բոլոր ալեխ քաղաքացիներն իրականում ծայտյալ հայեր են, որոնց թիվը շուրջ մեկ միլիոն է կազմում: Ըստ Օզդեմիրի՝ «Անատոլիայի ալեխներից ոչ մեկը չէր խառնվի փողոցային դեպքերին: Փողոցային գործողությունների մեջ խառն է նաև Չուգահեռ կառույցի մատը, իսկ 1 միլիոն կրիպտո հայերը, համագործակցելով նրա հետ, ջանում են

վնաս հասցնել երկրին» (7): Օզդեմիրն այդ հարցազրույցում նաև նշել է. «...Ալեխի հանդերձանքի տակ ծայտված, իրենց որպես քուրդ ալեխ ներկայացնող այդ հայերը, որոնք, ըստ էության, ոչ մի կապ չունեն նաև քրդերի հետ, զավթել են ալեխական միությունների և ֆեդերացիաների գլխավոր պաշտոնները: (...) Փողոցային գործողությունները իրականացնող բոլոր ալեխական կազմակերպությունները բաղկացած են հայկական արմատներով կրիպտոներից, որոնք երբեք չեն կարող ալեխականությունը ներկայացնել: (...) Թուրքիայում ապրող 16 միլիոն ալեխների մեջ 1 միլիոն կրիպտո հայ քաղաքացիներ կան: Այդ 1 միլիոնը, որքան էլ դա տարօրինակ լինի, գտնվում է մամուլի, բյուրոկրատիայի, պետության և ձախ քաղաքական կուսակցությունների ամենավերին դիրքերում: Նրանք այդ դեպքերը թաքցնում են ալեխի հանդերձանքի և քրդի ինքնության տակ»:

Հավատարմագրի և ծայտյալ հայերի խնդրին անդրադարձած թուրք մտավորականների շրջանում կան այնպիսիք, ովքեր սույն հարցը քննարկում են Հայոց ցեղասպանության ժամանակ հայ կանանց ու աղջիկների բռնի խլամազման և ամուսնությունների համատեքստում: Այսպես, օրինակ, դոկտոր, պրոֆեսոր Սելիմ Դերինգիլը դեռևս 2010 թ. նոյեմբերին «Ակօս» շաբաթաթերթում գրում էր. «Գուկտոր Իբրահիմ Էթեմ Աթնուրի՝ «Թուրքիայում հայ կանանց և երեխաների խնդիրը 1915-1923 թթ.» գրքում ընթերցում ենք. «Թուրքերի և այլ մուսուլմանական խմբերի ու հայերի միջև ամուսնություններ են եղել: Պատերազմի ժամանակ այս ամուսնությունների հարցում պետության դերակատարությունը եղել է կանանց և աղջիկներին պաշտպանելը: Այն, որ օսմանյան կառավարությունը բոլոր անտեր աղջիկներին և կանանց ամուսնացրել է մուսուլմանների հետ, չի կարող համարվել ընդհանուր ասիմիլացիա. պատերազմի պայմաններում անտեր, գեղեցիկ, հարուստ և կրթված մի քանի աղջիկներ և այլի կանայք տեղահանությունից փրկվելու համար ընտրել են մուսուլմանների հետ ամուսնությունը»: Ինչպես երևում է, գրողը կարծում է, որ վերոհիշյալ «անտեր և գեղեցիկ» հայ կանայք այս «հովանավորությանն» արժանանալու համար գրեթե երախտապարտ պետք է լինեն, գրում է Դերինգիլը, ապա շարունակում. «Հարցի ամենավտանգավոր կողմն այն է, որ այս տողերը տեղ են գտնելու ոչ թե 1915 կամ 1916, այլ 2005 թ. հրատարակված մի աշխատության մեջ, որը հանդիսանալու է ակադեմիական ուսումնասիրություն: Այսինքն՝ դուրս է գալիս, թե պետությունը, այս «խեղճ անտերներին ամուսնացնելով», փրկել է նրանց: Երբեք չուղղված հարցերի շարքում առաջինը, որ մարդու միտքն է գալիս, հետևյալն է՝ ինչու՞ էին այդ կանայք անտեր մնացել...»:

Դերինգիլը 2010 թ. մարտին բռնի կրոնափոխված հայ մանուկների վերաբերյալ հարցազրույց էր տվել նաև «...»

Դերինգիլը 2010 թ. մարտին բռնի կրոնափոխված հայ մանուկների վերաբերյալ հարցազրույց էր տվել նաև «Թարաֆ» օրաթերթի թղթակից Նեշե Դյուզելին՝ մասնավորապես նշելով. «1915 թ. «որդերված» հայ աղջիկ ու տղա երեխաների համար 300 հազար թիվն են սահմանում, բայց պետք է այդ թիվն ուսումնասիրվի: Մենք Հրանտ Դինքի հետ խոսել էինք այդ հարցի շուրջ: Համատեղ նախագիծ էինք իրականացնելու՝ «Որդերման» թեմայի վերաբերյալ: Որդեգիրների մեջ կան նաև որպես ծառա կամ աղախին վերցված երեխաներ: Թուրքիայում սույն խնդրի շուրջ միայն հուշեր կան մեր ձեռքի տակ: Այն պահոցները, որ կարող էին աղբյուր ծառայել, գտնվում են Երուսաղեմում, ուր ոչ բոլորը մուտք գործելու հնարավորություն ունեն: 1915-ին որդերվում են ենթադրաբար 7-16 տարեկան հայ երեխաներ, որոնց մեծ

մասն աղջիկ էր: Առավելապես նախապատվություն էր տրվում փոքր տարիքի մանուկներին, քանի որ նրանց ինքնագիտակցությունը դեռևս լիովին ձևավորված չէր, և կարող էին հեշտ իսլամացվել»:

Սույն խնդրին հանախակի անդրադաձող թուրք մտավորականների շարքում հիշատակման է արժանի հատկապես Մեհմեթ Շևքեթ Էջգին, ով կրոնափոխ ու ծպտյալ հայերի թեման մշտապես քննարկում է նրանց՝ թուրքական պետության համար մեծ սպառնալիք և վտանգ լինելու դիտանկյունից: Հիմնականում Առաքինություն (Fazilet) կուսակցության պարբերականը եղող «Միլլի գազեթե» օրաթերթում հանդես եկող Մեհմեթ Շևքեթ Էջգին դեռևս 2008 թ. մարտին նշելով, թե Թուրքիայում քրիստոնյա արմատներով 21 դեկանների և ռեկտորների մեծ մասը հայկական ծագում ունի, գրում էր. «Այլևս հայտնի է, որ մեր երկրի արևելյան հատվածում գտնվող մի համալսարանի ղեկավարը, որը չափից դուրս թշնամանաբար է տրամադրված իսլամի և մահմեդականների նկատմամբ, ունի հայկական արմատներ: Ես, որպես մուսուլման, դեմ կլինեմ որևէ հայ ռեկտորի ու դեկանի նշանակմանը, եթե անգամ նա լինի արժանավոր ու հմուտ մասնագետ...»:

Նույն Էջգին այս տարվա հունիսի 7-ին Թուրքիայում տեղի ունեցած խորհրդարանական ընտրություններում Ժողովուրդների դեմոկրատական կուսակցության՝ մեծ թվով ձայներ հավաքելու առթիվ հանդես եկավ այն պնդմամբ, թե ընտրություններում հաղթել են ծպտյալ հայերը: Նրա համոզմամբ՝ այդ կուսակցությունն իրականում քրդական չէ: Ըստ Էջգիի՝ այն արտասուտ քրդական թվացող, իսկ իրականում ծպտյալ հայկական կուսակցություն է: «Ծպտյալ հայերն օգտագործում են մահմեդական քրդերին: Այս գործից ամենամեծ վնասը սուննի մահմեդական քրդերն են կրելու»,- գրում է Էջգին՝ նշելով, որ նման դրության մեջ չհայտնվելու համար քրդերը պետք է զարթոնք ապրեն, գիտակցեն իրենց մահմեդական ինքնությունը, ճշտորեն կատարեն պարտականությունները և թույլ չտան, որ ուրիշներն օգտագործեն իրենց:

Թուրք մտավորականների շրջանում կրոնափոխ հայության վերաբերյալ իր գիտական մտտեցումներով առանձնանում է թուրք պատմաբան, ԱՄՆ-ի Կլարկ համալսարանի պրոֆեսոր Թաներ Աքչամը: Սույն թեմայի վերաբերյալ նաև օսմանյան փաստաթղթերի հասու դարձած Աքչամը 2013 թ. օգոստոսին «Թարաֆ» օրաթերթում հրատարակված իր հոդվածում անդրադառնում է 1915 թ. և դրանից հետո պետության՝ հայերի իսլամացման գործընթացը հսկողության տակ վերցնելու և նման հայերի ազատ տեղափոխվելու իրավունքը սահմանափակելու գործընթացին. «Կառավարությունը դեռևս չի վստահում հայերին՝ չնայած նրանց կրոնափոխ լինելուն, և հատուկ միջոցներ է ձեռնարկում նրանց վերաբերյալ, որոշ արգելքներ սահմանում: Արգելքների ցանկը գլխավորում է ազատ տեղափոխվելու իրավունքը: Հավատափոխ հայերը չեն կարողանում օգտվել այդ իրավունքից, որը շնորհիվ է մյուս մահմեդականների: Ծամփորդել կարողանալու համար պարտավոր են լինում հատուկ թույլտվություն ստանալ, բայց դա շնորհելու իրավասությունը չի գտնվում տեղական իշխանավորների ձեռքին: Թույլտվությունը կարելի է ձեռք բերել միմիայն Ստամբուլից, ամմիջականորեն՝ Ներքին գործերի նախարարությունից: Մակայն խնդիրը հետևյալն է. ինչպե՞ս պետք է պարզել ուղևորության մեկնել ցանկացողի կրոնափոխ հայ լինել-չլինելու հարցը: Այդ խնդիրը լուծելու համար միայն մեկ ուղի կա. պետք է հայերի անձնագրերում այնպիսի նշում անել, որը կօգնի հասկանալ նրանց հայ լինելը: Այդ մասին որոշում է կայացվում: Այդպիսով հնարավոր կլինի կանխել

մահմեդական անուն վերցրած հայերի՝ մյուս մուսուլման բնակչության մեջ անհետ կորչելը...»:

Ցեղասպանագետ Թաներ Աքչամը՝ 2014 թ. Ստամբուլում հրատարակված «ՀԱՅԵՐԻ ՀԱՐԿԱԳՐԻ ԻՍԼԱՄԱՑՈՒՄԸ. ԼՈՒՈՒԹՅՈՒՆ, ԺԵՏՈՒՄ ԵՎ ԲՈՆԻ ՈՒՇՈՑՈՒՄ» վերնագրով իր մենագրության մեջ նշում է, որ բռնի ասիմիլացիան ևս ցեղասպանության գործընթացի անքակտելի մասն է, և 1915-1918 թթ. Հայոց ցեղասպանության ամբողջ ընթացքում հայերի նկատմամբ նույնպես գործադրվել է բռնի ուժացման քաղաքականությունը, որն իրականացվել է 3 տարբեր ձևերով. «Առաջինը «կամավոր» և/կամ հարկադիր կրոնափոխությունն է: (...) Բռնի ուժացման քաղաքականության երկրորդ կարևոր հենքը 12 տարեկանից ցածր տղա և աղջիկ երեխաների հանդեպ գործադրվածն է, երբ մանուկները հարկադիր կերպով մուսուլման են դարձել, ցրվել որբանոցներում և մահմեդականների տներում, որտեղ դաստիարակվել են՝ թուրք-իսլամական մշակույթին համապատասխան: (...) Ասիմիլացիայի երրորդ հենքը մանկամարդ աղջիկների բռնի ամուսնացումն էր մահմեդական տղամարդկանց հետ: Այս բոլոր հարցերի շուրջ կենտրոնից անընդհատ հրամաններ են հղվել շրջաններ»:

Այսպիսով, թուրք պետական գործիչների և հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների ներկայացուցիչների մեծ մասը կրոնափոխ հայերի խնդրին անդրադառնում է միայն ՊԿԿ-ի պես անաբեկչական կառույցներում նրանց ընդգրկված լինելու դիտանկյունից: Վերջերս շատ քաղաքական գործիչներ ու մտավորականներ փորձել են առաջ քաշել նաև այս տարի խորհրդարանական ընտրությունների 10 տոկոս շեմը հաղթահարած Ժողովուրդների դեմոկրատական կուսակցության՝ գաղտնի հայկական կազմակերպություն լինելու վարկածը՝ դրանով իսկ փորձելով խոչընդոտել նրա՝ ձայների մեծ թիվ հավաքելուն:

Այն դեպքում, երբ մի շարք թուրք ազգայնամոլ մտավորականներ շեշտում են կրոնափոխ և ծպտյալ հայերի՝ թուրքական պետության համար պոտենցիալ սպառնալիք և մասնատման վտանգ լինելը, սույն թեմայով ակադեմիական ուսումնասիրություններ կատարած որոշ թուրք գիտնականներ խնդրին անդրադառնում են Հայոց ցեղասպանության գործընթացի դիտանկյունից՝ Մեծ եղեռնի հետևանքներից մեկը համարելով կրոնափոխ հայերին:

Մելինե Անուսյան

ՍԿՅՈՒՆԸ

Telegraph. Իրանի հայկական Սուրբ Ստեփանոս աշխարհի ամենագեղեցիկ եկեղեցիներից է

Իրանի Սուրբ Ստեփանոս եկեղեցին բրիտանական The Telegraph-ը համարում է աշխարհի ամենագեղեցիկ տաճարներից:

«Այս հայկական եկեղեցին գտնվում է Իրանի հյուսիս-արևմուտքում՝ բնակավայրերից հեռու, կանաչ դաշտավայրում, որը տեսնելիս համոզվում ես, որ Իրանում ոչ միայն անապատներ եւ մզկիթներ կան: Եկեղեցու կամարները, որմնախորշերն ու գմբեթը զարդարված են որմնանկարներով եւ քանդակներով: Ոմանք հավատում են, որ եկեղեցում պահվում են Սուրբ Գրիգորի մատուցները»,- նշված է բրիտանական պարբերականի հոդվածում:

Հրապարակման մեջ հիշատակվում են նաև Ուզլիչի Սուրբ Դիմիտրի եկեղեցին, Սանկտ Պետրբուրգի Սպասի տաարը, Փարիզի Սեն Շապելը, Լոնդոնի Սուրբ Բարդուղիմեոսի եկեղեցին, Քեմբրիջի Քինգս-Քոլեջ-Չեպելը, Եթովպիայի Սուրբ Գեորգի եկեղեցին, ճարտարապետական այլ հրաշքեր:

Միջազգային

Ռուսները հարվածել էին ԻՊ-ից նավթ գնող Էրդողանի փեսայի տանկերները. պնդում Թուրքիայի մեջլիսում

Չարմանալի զուգադիպությամբ Ռուսաստանը նոյեմբերի 19-ին Միրիայում Թուրքիայի հետ սահմանին իբր «Իսլամական պետությանը» պատկանող նավթի տանկերները ոչնչացրեց, որից 5 օր հետո Թուրքիան խոցեց ռուսական օդանավը: Նման հայտարարություն է արել Թուրքիայի խորհրդարանում «Ժողովրդահանրապետական» (CHP) կուսակցության պատգամավոր Էրեն Էրդենը:

Թուրքական Nokta պարբերականի փոխանցմամբ՝ Թուրքիայի խորհրդարանում Էրեն Էրդենը հարցադրում է ուղղել Թուրքիայի էներգետիկայի նորանշանակ նախարար, Էրդողանի փեսա Բերաթ Ալթայրաքին՝ հետաքրքրվելով, թե արդյոք նրան են պատկանում այն տանկերները, որոնք Միրիայում ԻՊ-ի նավթը տեղափոխելու համար ոչնչացրեց Ռուսաստանը:

«Իրականություն է, որ այդ տանկերները Թուրքիայից էին գնացել եւ նավթ էին տեղափոխում: ՌԴ-ն հարվածեց դրանց, քանի որ տեղեկություն ուներ, որ դրանք պատկանում են ԻՊ-ին: Վստահելի աղբյուրներից տեղեկություն են ստացել, որ այդ 500 տանկերները պատկանում են Ալթայրաքի ընտանիքին», -ասել է թուրք պատգամավորն իր հարցադրման մեջ:

Հասարակական

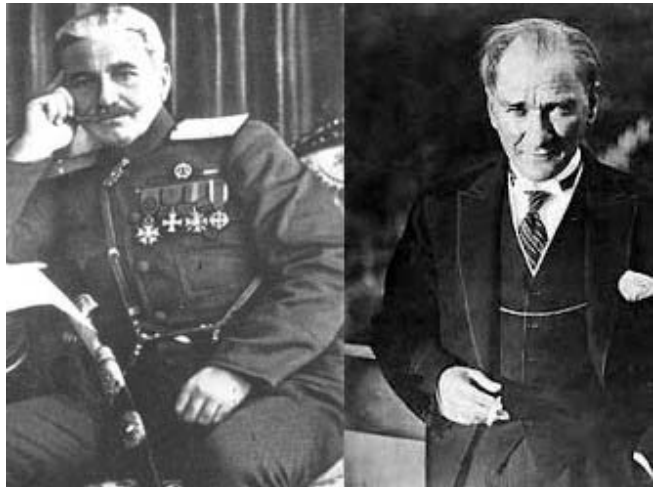
Արգելված թեմա. Ինչ եղավ, երբ Աթաթուրքի մոտ երգեցին Չորավար Անդրանիկին նվիրված եր

Թուրքիայում կան թեմաներ, որոնց վերաբերյալ կան չբարձրաձայնելու մասին չգրված օրենքներ: Այդ թեմաներից են հայերի հետ կապված տարբեր պատմություններ:

Մեր աղբյուրն այս անգամ ներկայացնում է Թուրքիայի հանրապետության հիմնադիր Մուսթաֆա Քեմալ Աթաթուրքի եւ պոլսահայ հայտնի լեզվաբան, ժամանակակից թուրքերեն այբուբենի ստեղծման մեջ մեծ դերակատարություն ունեցած Հակոբ Մարթայանի (Դիլաչար) հետ տեղի ունեցած մի պատմություն:

1934-ի օգոստոսյան մի օր, Մուսթաֆա Քեմալ Աթաթուրքը ճաշկերույթի էր մասնակցում պետական բարձրաստիճան պաշտոնյաների եւ գիտության ոլորտի տարբեր ներկայացուցիչների հետ, որոնց մեջ կային նաև այլազգիներ, այդ թվում պոլսահայ լեզվաբան Հակոբ Դիլաչարը:

Ճաշկերույթի ընթացքում Աթաթուրքն առաջարկում է, որ ամեն ազգի ներկայացուցիչ իր լեզվով մի երգ կատարի: Գերմանացի պրոֆեսորը գերմաներենով մի ժողովրդական երգ է երգում: Այնուհետ հերթը հասնում է հույն լեզվաբանին: Երբ բոլորը սպասում են, որ հույն լեզվաբանը հույն դասականներից ինչ-որ բան կարտասանի, իսկ նա ասում է. «Ես թուրք եմ, կեցցե Թուրքիան»:

Երբ հերթը հասնում է Հակոբ Մարթայանին, մի քանիսը քթի տակ շշնջում են, թե բազմաթիվ լեզուներ իմացող Հակոբ Դիլաչարը բացի թուրքերենից ուրիշ լեզվով չի համարձակվի երգել: Իսկ Հակոբ Մարթայանը ոչ ավել, ոչ պակաս սկսում է հայերենով երգել Չորավար Անդրանիկին նվիրված հայտնի երգը. Իբրեւ արծիվ սավառնում ես լեռ ու ժայռ, թնդացնում ես երկինք, երկիր տնչալավա...:

Սեղանակիցները «Անդրանիկ» բառը լսելուն պես խառնվում են իրար եւ փորձում ոտքի կանգնել, երբ Աթաթուրքը սաստում է նրանց՝ ասելով. «Այս երգի տակ շատերը հանուն իրենց ազգի մահվան են գնացել, հարգանքով լսեք այս երգը»:

Երգի ավարտից հետո Աթաթուրքն ասում է, որ Անդրանիկը թուրքերի թշնամին է եղել եւ հազարավոր թուրքերի սպանել: «Անդրանիկի պես հերոսներ հայերը անցյալում չեն ունեցել ու հետագայում էլ դժվար ունենան: Հայերը ճիշտ են ասում, որ հիշում են իրենց հերոսներին», -ասում է Աթաթուրքը՝ հավելելով, որ միեւնոյնն է թուրքերն են հաղթել այս անգամ:

Արթուր Հակոբյան

Մշակույթ

Երևանն աշխարհի հնագույն քաղաքների ցանկում է

Երևանն ընդգրկվել է Բրիտանական «Թեյեգրաֆ» պարբերականի կայքի «Ճամորդություն» հավելվածում կազմված Եվրոպայի 16 հնագույն քաղաքների ցուցակում:

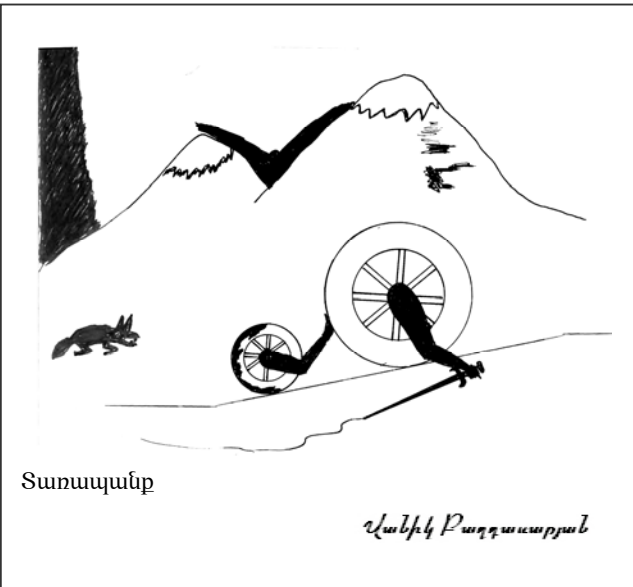
Հողվածում ասվում է, որ քաղաքի առաջին բնակիչները քաղաքում ապրել են մ.տ.ա. 782թ.: «Հին դարերում այդ քաղաքը, որն այժմ Հայաստանի մայրաքաղաքն է, Ասիան Եվրոպայի հետ կապող ուղի էր հանդիսանում առևտրականների համար: Տարբեր դարաշրջաններում քաղաքի վրա հարձակվել են ասորիները, հռոմեացիները, բյուզանդացիները, պարսիկները եւ այլ ժողովուրդներ՝ ընդհուպ մինչև 1920-ին սովետական Կարմիր բանակի ներխուժումը Երևան», - ասվում է հոդվածում:

Հեղինակները նշում են, որ այստեղ անախադեպ քանակով անել են մշակութային կենտրոնները: Այժմ քաղաքում բազմաթիվ թանգարաններ են գործում: Քաղաքի բարգավաճմանը զուգընթաց՝ զարգանում է նաև զբոսաշրջությունը, թեև դրա տեմպերն առայժմ այնքան էլ բարձր չեն:

Աշխարհի 16 հնագույն քաղաքների ցուցակում են հայտնվել նաև հարևան Վրաստանի Մցխեթի եւ Քուջայիսի քաղաքները: Յ ուցակում ընդգրկվել են նաև Հունաստանի, Բուլղարիայի, Կիպրոսի, Պորտուգալիայի, Իսպանիայի եւ Խորվաթիայի քաղաքները: Ըստ ցուցակի՝ ամենահին քաղաք է համարվում հունական Արգոս քաղաքը:

«ԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՐԽԻՎՆԵՐԸ». ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ՉՄՄԱՌՈՒՄ

Չմմառի վանքում կայացել է «Հայոց ցեղասպանությունը և արխիվները» խորագիրը կրող մեկօրյա գիտաժողով՝ Չմմառի Միաբանության և Հայոց ցեղասպանության 100րդ տարելիցի Լիբանանի կենտրոնական մարմնի կողմից: Գիտաժողովին մասնակցել են Լիբանանում Պապական նվիրակը, Հայաստանի Հանրապետության դեսպան Աշոտ Քոչարյանը, Մաշտոցի անվան Մատենադարանի գլխավոր ավանդապահ Գևորգ Տեր-Վարդանյանը, իբրանանյան համալսարանների իրավագիտության և պատմության ֆակուլտետների ղեկավարներ և դասախոսներ: Այս մասին «Արմենպրես»ին հայտնեցին Երևանի Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանից: Գիտաժողովին բացման խոսքով հանդես է եկել Տեր Ներսես Պետրոս ԺԹ Կաթողիկե հայոց պատրիարքը, ով Հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործընթացում կարևորել է արխիվները՝ որպես ճշմարտության բացահայտման և հավարական հիշողության պահպանման կարևոր գրավակ: Ողջույնի իր խոսքն է ասել Չմմառի վանքի վանահայր, պատրիարքական փոխանորդ Գերապայժամ Հայր Գարրիել ԹՇ Վրդ. Մուրադյանը, ով շնորհակալություն է հայտնել Լիբանանի պետությանը, ժողովրդին և Հայաստանի Հանրապետությանը:

Տառապանք

Վահեկ Բաղդասարյան

Թամար Փանոսյան

Հայերեն առածանի

زبانزدهای ارمنی
تالیف تامار پانوسیان

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱՇՆԵՐ

- Նվիրած ձիու ատամներին չեն նայի:
- Շան հետ բարեկամացիր, բայց փայտը ձեռքիցդ մի գցիր:
- Շատ դատողին՝ շալ շապիկ, քիչ դատողին՝ ալ շապիկ:
- Շատ էլ ծառ ես, բայց ինչ անեմ որ բար չունես:
- Շատ համով էր, խանձրահամն էլ վրա տվեց:
- Շատ մի՛ սիրի ատել կա, շատ մի՛ ատի սիրել կա:
- Շտապողին տղա չի լինի:
- Շունը շան թաթ չի ծամի:
- Շունը շնից, երկուսը մի տնից:
- Շունը՝ շուն, ինչ բալաք, ինչ նախշուն:
- Շունը որ ամաչեր, վարտիք կհագներ:
- Շունը պատկել է դեզի շվաքում, կարծում էիր շվաքն է:
- Ոչ հայի ավետարան է, ոչ թուրքի դուրան:
- Ոսկին մանր է, գինը ծանր է:

نگاهی به تاریخ ارمنیان ایران

دکتر ادیک باغداساریان

پزشکی سنتی ارمنیان ایران

اهای روستاهای ارمنی همچون دیگر ایرانیان از گذشته‌های دور بیماری‌ها را با گیاهان دارویی و روشهای سنتی درمان می‌کرده‌اند. برخی از این روشهای درمانی اصولی و منطبق با اصول علمی بودند اما برخی دیگر فاقد اساس و پایه منطقی و قابل قبول با دانش امروزی محسوب می‌شوند. این نکته قابل توجه است که اکثر اطباء کمره در قدیم حکیم باشی‌های کلیمی بودند.

اکنون به برخی از این بیماری‌ها و روش‌های درمان آنها می‌پردازیم:
۱- باروری: زنی که بارور نمی‌شد و یا بچه او پا نمی‌گرفت با انواع نذر و طلسم و ادعیه متوسل می‌شد.

۲- سقط بچه: الف) خوردن زعفران و عسل. ب) خوردن گلاب در چندین نوبت. ج) خوردن آب جعفری. د) برداشتن بار سنگین.

۳- جلوگیری از سقط جنین: الف) زن باردار روزی یک زرده تخم مرغ می‌خورد و در صورت نیاز تخم مرغ را با خاکستر می‌آغشتند و بر کمر او می‌بستند تا کمرش محکم شود. ب) بستن کمر بند پهنی که دارای قفل بود و روی قفل دعا می‌نوشتند.

۴- درمان سرخک: به سرخک باد سرخ هم می‌گویند. نوشاندن آب شیرخشت، خوردن جوشانده عناب، خوردن عدس آب.

۵- مخمלק: مقدار کاه در آب می‌ریزند و آن را می‌جوشانند هنگامی که آب سرد شد طلا در آب می‌زنند و سپس بدن مبتلا به مخمלק را با آن می‌شویند.

۶- حصبه: درمان این بیماری توسط حکیم باشی‌های کلیمی انجام می‌گرفت. داروی متداول یک خوراک فلوس بود. بیمارانی که بهبود می‌یافتند معمولاً به عوارض حصبه که منشاء بیماری‌های مختلف دیگر بود، دچار می‌گردیدند.

۷- درد گوش: برای درمان آن دستشان را روی گوش کودک نهاده می‌گفتند: «درد گوش - درد گوش» سپس دستشان را به زمین زده و این کار را با گذاشتن هر انگشت روی گوش بچه تکرار می‌کردند. همچنین برای دفع گوش درد کمی روغن حیوانی در گوش می‌ریختند.

۸- درد شانه و پا: از کناره چشمه زالو گرفته و روی پوست قسمتی از بدن بیمار که درد می‌کرد می‌انداختند تا زالو مقداری از خون او را بمکد و درد برطرف گردد. همچنین مالیدن روغن دنبه بره، گوسفند.

۹- دل درد: خوردن داروهای زیر:

- دم کرده نعنای

- دم کرده گل انار

- دم کرده شیرین بیان

- مخلوط شیر و رازیانه

- خوردن مخلوط رازیانه و روغن

- خوردن نبات داغ

- خوردن عرقی که مدتی دُم آلبالو در آن ریخته شده

است

۱۰- درمان کمر درد: جوشانده دارچین و زنجبیل با نبات.

۱۱- درمان سیاه سرفه:

- خوردن گوشت کلاغ سیاه

- خوردن دم کرده پر سیاوشان

- نوشیدن شیر الاغ

- خوردن جوشانده کاکل ذرت

۱۲- درمان اسهال:

- خوردن دم کرده برگ سبز پودنه کوهی

- خوردن کمی سماق

- نوشیدن دم کره گل انار یا پوست انار

- جوشانده عناب و گشنیز، کته ماست

- ماست خالص بی ترشابه

۱۳- استفراغ:

- خاکشیر خشک را در روز ۵ بار کف لمه کرده در

گلو می‌ریختند و قدری آب می‌خوردند

- سایید پوست نارنج خشک و خوردن با عسل

۱۴- خون دماغ: برای بند آوردن خون دماغ دست و انگشتان بیمار

را بالا نگه می‌داشتند و آب خنک روی سرش می‌ریختند.

۱۵- ترک پا: اگر ترک‌های پا خیلی عمیق بود از پیه استفاده می

شد. پیه را روی چراغ نگه داشته آب می‌کردند و آن را داخل ترک‌ها می

چکاندند.

۱۶- حجامت کردن: برای درمان برخی بیماریهای حجامت می

کردند. این کار با تیغ کشیدن بر پوست بدن در بین شانه‌ها و کمی پایین تر از

پشت گردن انجام می‌شد. با بادکش کردن توسط شاخ حجامت گری مقداری از

خون بدن را می‌گرفتند. بر این باور بودند که این کار برای رفع چشم درد،

جوشها و زخمهای پوستی مفید است.

۱۷- خروسک: قطره‌ای خون خروس در گلو می‌ریختند.

۱۸- دندان درد: دود سیگار یا دود تریاک به دندان می‌رساندند. یا

کم کنیرا روی دندان قرار می‌دادند.

۱۹- سسکه: کسی را که سسکه طولانی می‌کرد با تهمت ناروا

می‌ترساندند و معتقد بودند که سسکه او درمان می‌شود.

۲۰- دمل: برای رفع دمل آرد شیر درست کرده روی آن می

گذاشتند تا برسد و سر باز کند. باید از آرد گندم و شیر زن استفاده می‌شد نه

شیر گاو.

۲۱- سینه پهلو: برای معالجه سینه پهلو، بادام کوبیده را با شیر زن

مخلوط کرده روی چراغ می‌گذاشتند تا کمی گرم شود و روغن بیاندازد و

سپس با آن پهلوها را چرب می‌کردند.

- ۲۲- شکستگی استخوان: هنگامی که در استخوان‌های دست و پای کسی شکستگی ایجاد می‌شد شکسته بند با جابجایی محل شکسته شده آن را با مورد و تخم مرغ یا با کندر می‌بست. برای اینکه استخوان سر جای خود جوش بخورد، تخته‌ای را نیز در محل شکستگی می‌بستند.
- ۲۳- بیوست: برای رفع بیوست بیمار را تنقیه می‌کردند و یا فلوس را جوشانده در شیر می‌ریختند و به بیمار می‌خوراندند.
- ۲۴- کهیر: برای رفع کهیر و زخمهای پوستی، گل خطمی را در آب خیس کرده و در حمام به بدن بیمار می‌مالیدند. مالیدن حنا بر بدن برای مدتی کوتاه، مالیدن سدر آب گرفته بر بدن.
- ۲۵- نازایی: برای رفع نازایی در تابستان روغن کرچک خورده و در آفتاب دراز می‌کشیدند.
- ۲۶- چشم زخم: برای رفع چشم زخم یا نظر زدگی از اسفند بیابانی یا کوهی که صدای خروس به آنها نخورده باشد استفاده می‌شد. از دانه‌های آن در آتش می‌ریختند تا دود کند. همچنین خرمهره به لباس بچه آویزان می‌کردند. ارامنه غیر از آن به لباس بچه صلیب سنجاق می‌کردند.
- ۲۷- بادهایی که به بدن می‌ریختند:
- باد سفید: باعث تورم بدن و سفید شدن رنگ می‌شد.
 - باد سرخ: باعث تورم بدن و سرخ شده رنگ می‌شد.
 - باد نزله **mazla**: در قسمت‌های مختلف بدن می‌ریخت و بدن را به درد می‌آورد. برای رفع آن معمولا بادکش و یا حجامت می‌کردند.
- ۲۸- درمان زخم سطحی بدن:
- برای جلوگیری از انتشار آن دور زخم را بوسیله قلم با فشار خط می‌کشیدند. برای بند آوردن خون زخم «لونه» را می‌جویدند و روی زخم می‌گذاشتند.
- ۲۹- درمان کچلی:
- انداختن «زفت» بر سر پس از شستشو. زفت عبارت است از کوبیده صنغ درختان و سفیده تخم مرغ و زرنیخ.
 - اگر کچلی پیشرفت نکرده بود، زخمها را کهنه سوز می‌کردند. یعنی تکه پارچه از را می‌سوزاندند و داغ روی زخم می‌گذاشتند.
 - قرار دادن کوبیده دانه خشک انار بر زخم.
 - پوست هندوانه را می‌سوزاندند و می‌کوبیدند و روی سر می‌مالیدند.
- ۳۰- درمان میخچه:
- گذاردن میخک در حال سوختن روی میخچه.
- ۳۱- درمان زگیل:
- ریختن شیره برگ انجیر بر زگیل
 - بستن بن زگیل با نخ
- ۳۲- درمان تبخال:
- شستشوی تبخال با نمک
 - گذاردن تبخال بر چفت در
- ۳۳- درمان ریزش مو:
- ۳۴- درمان سر درد:
- بخور دادن سر با دم کرده گل بابونه
 - مالیدن نمک و سرکه بر پیشانی و شقیقه
- ۳۵- درمان چشم درد و کم سوئی چشم:
- با میل در چشم بیمار عسل می‌کشیدند.
 - در چشم سرمه می‌کشیدند و یا اندکی کوبیده زهره کبک می‌ریختند.
- برای دفع لکه چشم و دفع آب مروارید قطره‌ای از خون هدهد در چشم بیمار می‌ریختند.
- پرهیز از خوردن خیار و بلال
- ۳۶- گلو درد:
- غرغره کردن با آب نمک
 - غرغره کردن دم کرده گل انار برای رفع ورم لوزه
- ۳۷- سرماخوردگی:
- خوردن دم کرده گل بنفشه
 - خوردن جوشانده کاکل ذرت
 - بخور دادن سر و بینی با برگ اکالیپتوس
- ۳۸- درمان سینه درد و سرفه:
- خوردن دم کرده گل گاوزبان
 - خوردن دم کرده دانه به یا مکیدن دانه به
 - خوردن دم کرده چهار تخمه
- ۳۹- درمان سل - باریکی. که در روستاهای ارمنی نشین به آن درد باریک (**barak tsav**) نیز می‌گفتند:
- خوردن جوشانده خرخره خرس همراه با شورا به
- توالی
- ۴۰- درمان ناراحتی‌های قلب:
- جوشانده گل گاوزبان و لیمو و سنبل الطیب
 - عرق بید مشک
 - مخلوط گلاب و قنداب
- ۴۱- درمان درد کلیه و التهابات مجاری ادرار:
- نوشیدن آب ترب سیاه بویژه اگر درد ناشی از سنگ کلیه باشد
 - خوردن جوشانده کاکل ذرت
 - نوشیدن مخلوط آب انار و آب
 - خوردن جوشانده شیر رازیانه
- ۴۲- داروی دفع سنگ مثانه: دم کرده گل شتر خار

۵- گندناهی کوهی: به عنوان یک داروی مقوی برای تحریک اشتها مصرف می‌شود. در معالجه برونشیت مفید است.

۶- بنگ دانه: مرهم درد است و باید با تجویز پزشک مصرف شود.

۷- سیزاب: در نهرها و مکان‌های مرطوب می‌روید.

۸- روناس: خاصیت ملین و مسهلی دارد. بهترین اثر آن خاصیت انحلال سنگهای مجاری ادراری است.

۹- سیاهدانه: دارای اثرات باد شکن، زیاد کننده شیر و تسریع کننده قاعدگی است.

۱۰- بادام تلخ: برای دردهای موضعی، ناراحتی‌های پوستی و اختلالات دستگاه تناسلی موثر است.

۱۱- سایر گیاهان دارویی عبارتند از: استخودوس، شمعدانی، شاه تره، آویشن، خاکشیر، مرزنگوش، بارهنگ، کاسنی، گل گاو زبان، بالنگو، ختمی، خارشتر، خاشخاش، کنیرا و غیره.

غذاهای ارمنیان ایران

در روستاهای ارمنی رایج ترین غذا آبگوشت بود. برای پخت غذا از هیزم استفاده می‌شد. دودوله غذایی بود که وقتی چاشنی آن را تغییر می‌دادند اسم آن هم عوض می‌شد. اگر گوشت و کدو و غیره می‌ریختند به آن تاس کباب می‌گفتند. اگر سبزی زیادی در آن می‌ریختند قرمه سبزی بدست می‌آمد. اگر با گوشت، به، زردآلو و آلو اضافه می‌شد، آبگوشت به تهیه می‌شد. انواع آش هم تهیه می‌شد، مانند آش بلغور، آش ترخینه که خاصیتی نداشت. انواع پلوا در دوران متاخر مرسوم بود. آش سیرابی با سَلَمبه نیز از معده تمیز شده گوسفند تهیه می‌شد و به آن ترخینه اضافه می‌کردند. از همان شکمبه نوعی دلمه نیز دست می‌شد.

دیگر غذاهای روستایی عبارتند از: وروش ، اورتسه خوس، کاته خوس، زواخاشو، نیمرو ، خاشو، آش ماست، چاش، شیر جوش ، شیر برنج ، بورانی ، بورساق، پانچاک و گاتا و غیره.

غذاهایی که شهر نشینان علاوه بر برخی از غذاهای روستایی تهیه می‌کنند ترکیبی از غذاهای ارمنی ، ایرانی و اروپایی و روسی است به این قرار هستند:

- انواع آش
- ماهی سرخ کرده
- غذاهای تهیه شده از گوشت قرمز از جمله دلمه، کباب مرغ و کوبیده و چنجه ، کباب خوک ، جغور بغور (به ارمنی دژوژیک) ، زارکو ، انواع خورش با پلو.
- غذاهای تهیه شده از تخم مرغ
- انواع پلو
- غذاهای تهیه شده با سبزی ها
- انواع شیرینی، دسر ، مربا ، آجیل ، ترشی ، نوشابه.

۴۳- داروی نفخ شکم: خوردن دانه رازیانه

۴۴- دفع بواسیر: گذاشتن سنگ یا آجر داغ و یا کفگیر داغ به زیر نشیمنگاه

۴۵- رفع کرم کدو: خوردن تخمه کدو

۴۶- درمان تب:

- پاشویه با آب نمک
- پاشویه با آب سرد
- پاشویه و تنقیه با گل خطنی

۴۷- درمان تب نوبه:

- خوردن عرق پوست بید
- خوردن عرق کاسنی

۴۸- درمان لرز: خوردن کباب گنجشک

۴۹- درمان یرقان:

- انواع طلسم و ادعیه
- خوردن ماهی ریز زنده
- نگاه کردن به ستاره قطبی هفت شب پیاپی

۵۰- درمان استخوان درد: مالیدن روغن جوجه تیغی بر موضع درد از قبیل کمر، پا و دست.

۵۱- درمان درد مفاصل: محل درد را در معرض نیش زنبور قرار می‌دادند که نیش زنبور عسل درد را برچیند.

برای درمان انواع بیماری‌ها اهالی کمره به چشمه‌های آب معدنی گرم محلات که در نزدیکی کمره واقع بودند می‌رفتند و در آب‌های این چشمه ها که دارای آب بسیار گرم تا آب ولرم بودند شنا می‌کردند و یا به آرامی در آنها وارد می‌شدند و چند دقیقه بی حرکت می‌ماندند. مهمترین این چشمه‌ها عبارت بودند از: چشمه شفا که آب بسیار گرمی داشت. چشمه آب حکیم که آب ولرم داشت و جز اینها، گاهی معالجه با خرافات توأم بود.

گیاهان دارویی

- ۱- جو دو سر که گیاهی علفی است دارای میوه‌ای دراز منتهی به دو نوک باریک و محفوظ در پوشینه‌هاست.
- جو دو سر تقویت کننده، مدر، ملین، مسکن و التیام دهنده زخم هاست.
- ۲- ترب کوهی یا ریشه خردل ۱۵۰ سانتیمتر ارتفاع دارد. ریشه این گیاه که تنها قسمت مورد استفاده آن است رنگ خاکستری مشخص و مقطعی سفید دارد. محرک دستگاه گوارش است و برای سرفه مصرف می‌شود.
- ۳- شریر یا ماروب بلان گیاهی علفی است مقوی معده اشتها آور، مدر، نیرو دهنده، خلط آور، ضد عفونی کننده، صفرابر، مقوی قلب، تب بر و قاعده آور است.
- ۴- راوند ذکر برای مبتلایان به سنگ کلیه خطرناک است. بیشتر در دامپزشکی استفاده می‌شود و دارای اثر مقوی، مقوی معده است.

هراجیا ماتووسیان

اما بگی جانیان

هراجیا ماتووسیان داستان نویس و روزنامه نویس دارای آثار سیاسی اجتماعی در اول آوریل ۱۹۳۷ درروستای «آهنی دزور» منطقه لری بدنیآ آمده است. نخست او مدرسه حرفه ای را با تخصص حروفچینی و کار چاپ بیپایان رسانده و مشغول کار شده است. سپس از دانشکده روزنامه نگاری دانشگاه دولتی ایروان فارغ التحصیل گردیده است. و در نشریات مهمی چون روزنامه «آوانگارد» و ماهنامه های «هایرنیکی دزاین» (صدای وطن) و «هایاستان» (ارمنستان) کار کرد که مقالات و داستانهای زیادی را در این نشریات بچاپ رساند. او علاوه بر داستان های کوتاه، مجموعه مقالات سیاسی و اجتماعی دارد. از وی تا کنون بیش از ۱۹ عنوان کتاب منتشر شده که شماری از آنها برای خردسالان و نوجوانان می باشد. که می توان از مثنوی «تو مانند عنکبوت مغرور زندگی کن»، «سیب سردر گم قصه»، «برای خردسالان»، «خانه برای مادر»، «خاچکار هایاستان» (ارمنستان سنگ صلیب)، سیاسی اجتماعی، «سپیدمویان» (داستان) و غیره.

خورشید، دخترک، زردآلو و...

این دنیا چقدر زیبا است

نویسنده: هراجیا ماتووسیان

مترجم: اما بگی جانیان

آدم اقلأ کمی مهر و محبت ذره ای عشق داشته باشد و این دنیارا دوست بدارد. اما آخر چه جور دوستش بداری! چرا به آن عشق بورزی؟ بجای اینکه به «کاناکر» بروی، و «کاناکر» قدیم را جستجو کنی، آنجا در جستجوی صدای آبیویان باشی، وارد خانه آبیویان که اکنون موزه اوست شوی و در آنجا بجای درختان زردآلوی نجات یافته، باغ های قدیمی زرد آلو را ببینی و بگویی که از باغ پدران آبیویان چی مانده! سر به زیر انداخته، در ایستگاه موزه آبیویان پیاده می شوی. باغ تاریخی را به بیمارستان و قبرستان مبدل کردیم. بسوی بخش پانسمان می رویم. ای... صدایی بگو شم می رسد: عمو!... عمو!

صدایی کودکانه بود. نگاهش متوجه من بود.

عمو... عمو... نه! نه!... بابا بزرگ، بابا بزرگ...

می ایستم. کوچولو باناف بازش، یا برهنه کمی هراسناک و کمی هم با جسارت به من نگاه می کرد. چهره اش، پوست آفتاب خورده اش و حتی چشمانش گویای این بودند که او یکی از ساکنان خانه های همان نزدیکی هاست و اینکه خانه اش یک طبقه و در میان درختان است. چشم بر من دوخته است.

چرا دستیاچه شد؟

عمو... نه، نه خیر... بابا بزرگ.

بگو، بگو ببینم کوچولو چه اتفاقی افتاده ؟

بابا بزرگ، بابا بزرگ...

به او نزدیک شده موهایش را نوازش می کنم.

کوچولوی عزیزم، تو بابا بزرگ را گفته ای دیگر لازم نیست آنرا تکرار کنی، آهان، حال بگو ببینم چه می خواهی؟ چطور می تونم کمکت کنم؟

از گرمی و نوازش من او بخود جرأت بیشتر می دهد و بمن نگاه می کند و سپس به دست های خودش و مشغول «کار» می شود.

بابا بزرگ عمو... نه، فقط بابا بزرگ ... آره بابا بزرگ تو می تونی این هسته را بشکنی؟

ضمن صحبت او دستهایش را بسوی من دراز می کند، در دست چپش هسته زردآلو و در دست راستش سنگی بود و گفت.

من نمی تونم اینو بشکنم.

هسته را از دستش می گیرم.

سنگ را هم بردار.

کوچولو با سنگ کوچکتر از هسته نمی تونی هسته را بشکنی.

من سعی کردم هسته را بشکنم ولی شکسته نشد. دوباره سعی کرد تا آنرا بشکنم ولی شکسته نشد که نشد و پس از اینکه یک بار سنگ را به انگشتم کوبیدم و بالاخره آنرا شکستم و مغزش را تمیز کرده بسوی او دراز کردم او اول به من و سپس به مفر هسته نگاه کرد و به دهنش نزدیک ساخت و بطور غیر منتظره ای پرسید.

قسمت کنیم؟

می خندم و او مغز هسته را می بلعد.

خواستم به راهم ادامه بدهم که او پرسید.

عمو... نه، بابا بزرگ تو هسته نداری؟

چرا دارم خیلی هم دارم...

او با خوشحالی می گوید.

پس بشکن تا بخوریم.

-پیشم نیست.

کف دستهایم را باز کرده نشانش می دهم و او می پرسد:

پس هسته های زرد آلوی تو کجا هستند؟

روی درختان زرد آلو.

او زل زل نگاهم می کند و آنچه را که شنیده باورش نمی شود.

دست هایش را تو هوا بلند کرده و می خندد.

آهان... میگو رو درخت زردآلو، درخت زردآلو ما هم داریم. روی درخت

زردآلو هسته نمیشه. من می دونم هسته کجاست.

هسته در کجا است؟

توی زردآلو

زنده باد تو خیلی با هوش هستی. آهان زردآلو بخور و هسته هایش را نگاه دارد.

وقتی که گذر من باینجا افتاد آنرا بمن بده تا بشکنم تو هم آنها را بخوری...

من زردآلو می خورم و هسته هایش را جمع می کنم. اما بعد شکم درد می

گیره. مادرم سرزنشم می کنه میگو ای شکمو... من آب هم می خورم و بابا

بزرگم میگو نخور. من مفر هسته زردآلو هم خیلی دوست دارم. بابابزرگ اگر

تو هسته زردآلو داشتی اونارو می شکستی و بمن می دادی تا به خورم، مگر

نه...؟ اگه خیلی زیاد داشته باشی به خودت هم میدم.

فردا من برایت زردآلو می آورم.

نه، من زردآلو نمی خوام، ما زردآلو زیاد داریم. ما آب زردآلو را گرفته و در

ظروف شیشه ای ریخته ام، ما از زردآلو برگه هم درست می کنیم. برگه را در

حیاط مان زیر آفتاب خشک می کنیم... پس چی فکر کردی...

برایت زردآلو نیاورم پس چی بیاورم؟

هسته زردآلو.

که تو بشکنی و من بخورم...

بچه ای نیم وجیبی، اما چه زبونی داره...

زبانی سوزان مانند زردآلو پر طنین مانند «دودوک» (نی ساخته شده از چوب

درخت زردآلو). در این دنیای کهن در یک کوچه فرسوده در «کاناکر» توسط

از حیاط خودمان می دزدم و می آورم، می شکم و می خورم تا بابابزرگم و مادرم نبینند.

تو زردآلو بخور، زردآلو عقل و هوش انسان را زیاد می کند. اما پس از آن آب نخور.

پس هسته اش چی؟

د کوجولو چطور بگویم! هسته هم زردآلو است.

حال که من زردآلو زیاد می خورم خیلی عاقل می شوم؟ خیلی! تو عاقلترین جهان میشوی.

هسته زردآلو هم انسان را با هوش می کند؟

جوابش را نمی دهم، دو تا هسته دیگر می شکم و می دهم می خورد و می گوید.

خوشمزه بود، باز هم می آوری؟

حتماً می آورم.

می خواستم هسته سومی را بشکنم دستش را به سویم دراز کرده و می گوید.

دیگه نمی خوام نشکن.

از دستم می گیری، بدقت به آن نگاه می کند و سپس باز پس می دهد و می پرسد.

عمو ... نه، نه، نه ... بابابزرگ... خانه شما از اینجا خیلی دور است؟

دلم می خواست که از راهی دور می آمدم، برای همین هم گفتم.

از جایی خیلی دور می آیم!

حال به جای دوری می رود؟

چون می خواستم به جایی دور و دورتر بروم گفتم:

به جایی خیلی دور - خیلی دور می روم.

در اون جای دور خاک هست؟

با تعجب زیاد جواب می دهم.

آری، در آن جای خیلی دور خاک هست.

در اون جای خیلی دور آب هم هست؟

خاک هم هست آب هم هست همه چیز هست، تو چی می خواهی؟

می خواهم که هسته زردآلو را نشکنی ببری و در زیر خاک پنهانش کنی.

چرا پنهانش کنم.

که از آن درخت در بیاید.

چه درختی؟

تعجب می کند، انگار می خواهد بگوید که بابا بزرگی اما خیلی چیزها است که

باید بدانی، اما نمی دانی و شگفت زده می گوید:

درخت هسته... اوا درخت زردآلو دیگه می خواهم در دور دست های ، در آن

جای خیلی دور درخت زردآلو داشته باشیم... می خواهم درخت زردآلوم را در

خواب ببینم.

من چیزی نمی گویم. ساکت از آنجا دور می شوم. پیش خودم فکر می کنم که خاچاطور آبوویان هم وقتی که هنوز کوچک بود، او را خاچیک، خاچر

صدا می کردند، زردآلو خورده و هسته اش را هم شکسته است، همه بچه ها

زردآلو می خورند و هسته اش را می شکنند می خورند. حالا هم این کوچولوی

یک وجبی زردآلو می خورد و هسته اش را می شکند و مثل تمام بچه های

دوران گذشته او هم می خواهد که در مکانی دور! درخت زردآلوی خودش را

داشته باشد و آنرا در خواب هایش ببیند.

یک هسته زردآلو ما با یکدیگر آشنا شدیم. زبان او، نگاه او، توجه ام را جلب کرده بود و کمی مکث کردم. در حالیکه من می بایست به بیمارستان بروم تا پانسمان کنم.

بابا بزرگ چرا به خانه ما نمی آیی؟

من جای خانه شما را بلد نیستم.

من می دانم بیا برویم...

در جستجو واژه هایی هستم تا چیزی از خود در بیاورم برای نرفتنم دلیلی بتراشم... از من دور نیست، بهو دیدی بدنبال این دخترک افتاده وارد منزل نا آشنا شوم.

بابا بزرگ برویم... مادرم با زردآلو از شما پذیرایی می کند. آخر سر هم هسته ها را می آوریم اینجا می شکیم و می خوریم.

چرا مادر بزرگ ها و پدر بزرگ ها و یا والدینت برایت هسته زردآلو نمی شکنند؟

چرا نه، می شکنند ولی خوشان هم می خورند. می گویند کوچولوها نباید بخورند، برایشان خوب نیست. اما من خیلی دوس دارم.

اگر میگویند نباید پس نباید...

او مدتی نگاهش را بمن دوخت و بطور غیر منتظره ای گفت:

ای بابا دیگه چی بگم. بابا بزرگ، آخر توهم بابا بزرگ هستی دیگه.

شب در منزل داستان دختر کوچولو را تعریف کردم. دخترم پرسید.

اسمش چه بود؟ چند سال داشت.

اسمش را نپرسیدم، سنش را هم... یک کوچولوی یک وجبی بود. با زبانی

شیرین و پوستی برنگ زردآلو. شش سالی بیشتر نداشت. اما چنان بلبل زبانی

می کرد که خدا می داند...

وقتی می بایست دوباره به بیمارستان بروم دخترم یک بسته کوچک بدستم داد و گفت.

اگر سر راهت دوست کوچولویت را ببینی این را به او می دهی و می بوسیش.

سه عدد هسته زردآلو هم تو جیبم گذاشتم.

و... شاید بخت به من یاری کرد چون دوباره او را دیدم.

پس از سلام و احوالپرسی بسته را به او دادم. او نگاهی بمن انداخت و پرسید.

این ها هسته زردآلو هستند؟

خیر، هسته ها توی جیبم است و هسته زردآلوها را از جیبم در می آورم. اما او

یک دانه هسته و یک سنگ در دستش داشت. بی سرو صدا مشغول کارم می

شوم و بایک سنگ دیگر هسته را می شکم و می دهم به او می خورد. بیادش

می آید که من به او هسته نشان داده ام، کف دستم را بسوی او دراز می کنم

در آن فقط سه هسته بود. او چشم هایش گشاد می شود و داد می زند.

بابا... بابا بزرگ برای نوه هایت می بری؟

امروز نوه من تو هستی.

متوجه گفته نمی شود. بسته کوچک را به او می دهم و می گویم.

می بری خانه بازش می کنی.

اما انگار او گفته هایم را نشنیده چشم به هسته های تو دستم چشم دوخته و به

آرامی می پرسد.

بابا بزرگ این ها برای نوه ات می بری؟ این هسته ها خوشمزه هستند یا هسته

ای که من دزدیده بودم؟

تو چه هسته ای را دزدیده ای؟

مذاکره ایران و روسیه برای سواپ گاز به ارمنستان

تهران- ایرنا- مذاکرات ابتدایی برای انجام عملیات سواپ باهدف عرضه گاز به ارمنستان میان شرکت گازپروم روسیه و وزارت نفت ایران آغاز شده است.

به گزارش وزارت نفت، مدیریت برنامه ریزی تلفیقی شرکت ملی نفت ایران به نقل از موسسه **Natural Gas Europe** گفت: «آلکسی میلر» مدیرعامل شرکت گازپروم روسیه، دسامبر (آذر-دی) امسال و پس از برگزاری نشست مشترک با وزیر انرژی جمهوری گرجستان، از آغاز مذاکرات با ایران برای سواپ گاز به ارمنستان خبر داد. براساس این گزارش، در شرایط کنونی که کشور روسیه در حال رایزنی بیشتر با گرجستان برای بررسی امکان افزایش عرضه گاز به ارمنستان است، بحث افزایش توان صادرات گاز به ارمنستان از طریق ایران نیز مطرح شده و مدیرعامل شرکت گازپروم در نشست خبری اعلام کرده که برای ترانزیت گاز به ارمنستان، در حال بررسی قرارداد سواپ گاز با ایران است.

این گزارش می افزاید: در حال حاضر کشور روسیه سالانه بیش از ۲ میلیارد مترمکعب (روزانه حدود ۲۰۰ میلیون فوت مکعب) گاز را از طریق گرجستان به ارمنستان صادر می کند و این درحالی است که ایران سالانه حدود سه دهم میلیارد مترمکعب (روزانه ۲۹ میلیون فوت مکعب) گاز را با برق وارداتی از ارمنستان تهاتر می کند. در آوریل (فروردین- اردیبهشت) امسال، قیمت گاز صادراتی شرکت گازپروم روسیه به ارمنستان از ۱۹۰ دلار به ۱۶۵ دلار به ازای هر یک هزار مترمکعب گاز کاهش یافته و این در حالی است که قیمت تمام شده گاز صادراتی روسیه به اروپا در ۱۰ ماهه نخست سال ۲۰۱۵ به صورت میانگین ۲۴۰ دلار در هر یک هزار مترمکعب گاز بوده است. همچنین نوامبر (آبان-آذر) امسال نیز وزیر نفت کشورمان از مذاکرات ابتدایی با روسیه برای ایجاد یک قرارداد سواپ نفت و گاز خبر داده بود.

روسیه و ارمنستان سامانه پدافند هوایی در منطقه قفقاز

ایجاد می کنند

تهران - ایرنا - روسیه و ارمنستان قرارداد ایجاد پدافند هوایی مشترک را در منطقه قفقاز امضا کردند.

به گزارش تارنمای اسپوتنیک روسیه ، پیشتر عنوان می شد ۷ فروند از بالگردهای آفندی **Mi-24** و **Mi-8MT** هر دو متعلق به روسیه، در پایگاه هوایی اربونی (**Erebuni**) در ارمنستان مستقر شده اند. خلبانان روس قرار است از ۳ ماهه نخست سال ۲۰۱۶، پروازهایشان را از پایگاه اربونی آغاز کنند. روسیه اکنون سرگرم ساخت سامانه های پدافندی مشابه با قرقیزستان و تاجیکستان است. قرارداد مشابهی نیز میان مسکو و قزاقستان در سال ۲۰۱۳ امضا شده بود. روسیه و بلاروس نیز پیشاپیش چنین سامانه ای دارند. اسپوتنیک اطلاعات بیشتری درباره جزئیات پدافند هوایی مشترک میان ارمنستان و روسیه ارائه نکرد.

کنفرانس روابط ۲۵ ساله ایران و ارمنستان برگزار می شود

تهران-ایرنا- رایزن فرهنگی ایران در ارمنستان در دیدار با معاون بین الملل دانشگاه دولتی ایروان، از برگزاری کنفرانس یک روزه روابط ۲۵ ساله ایران و ارمنستان در دهه مبارک فجر امسال خبر داد.

به گزارش عصر شنبه گروه فرهنگی ایرنا، مجید مشکی با حضور در محل دانشگاه دولتی ایروان با گئورگیان معاون بین الملل این دانشگاه دیدار و گفت و گو کرد. در این دیدار که با دعوت معاون بین الملل دانشگاه دولتی ایروان صورت گرفت، گئورگیان با تأکید بر نقش و جایگاه منطقه ای ایران، همکاری های دو کشور را در سطح منطقه عالی توصیف کرد. معاون بین الملل دانشگاه دولتی ایروان نسبت به مساعدت های ایران به ارمنستان در زمان استقلال این کشور قدردانی کرد. برگزاری کرسی های ایران شناسی در دانشگاه دولتی ایروان مشکی ضمن قدردانی از همکاری های مطلوب این دانشگاه با رایزنی فرهنگی ایران اظهار کرد: کرسی های ایران شناسی و تلاش هایی که برای ترویج زبان فارسی در دانشگاه انجام می شود، قابل تقدیر است. وی همچنین بر ضرورت بسط و گسترش روابط علمی و فرهنگی فی مابین ایران و ارمنستان تأکید کرد.

در بخش پایانی این دیدار، مقرر شد تا در دهه مبارک فجر کنفرانس یک روزه در خصوص روابط ۲۵ ساله ایران و ارمنستان برگزار شود.

ماهنامه ارمنی - فارسی زبان

لوپس

صاحب امتیاز ، مدیر مسئول و سردبیر

ادیک باغداساریان

نشانی نشریه : تهران صندوق پستی ۹۴۸۸-۱۵۸۷۵

پست الکترونیکی: louys_monthly@yahoo.com

نشانی اینترنت : www.louysonline.com

چاپ احسان- تهران خیابان انقلاب شماره ۱۱۴۸ کدپستی ۶۳۵۶۱-۱۳۱۵۷ تلفن ۶۶۴۹۵۷۶۱

۲۸ صفحه تکشماره ۵۰۰ تومان

اشتراک مجله: تکشماره ۵۰۰ تومان. ایران یک سال ۶۰۰۰ تومان خارج ۵۰ دلار

شماره حساب ۱۴۰۶۸۶۴۹۲ بانک تجارت شعبه مجیدیه سه راه ارامنه

- ♦ مقالات و دیدگاه های مندرج در ماهنامه «لوپس» لزوماً بیانگر موضع مدیر مسئول و هیئت سردبیری نیست.
- ♦ مقالات ، عکس ها و مطالب رسیده باز گردانده نمی شود.
- ♦ نشریه در حک و اصلاح مقاله ها مجاز است.
- ♦ استفاده از مطالب «ماهنامه لوپس» با ذکر ماخذ آزاد است.

Լույս են տեսել

Էդիկ Բաղդասարյանի նոր գրքերը

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-ը 10 ՀԱՏՈՐՈՎ

ՀԱՅ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-ը 7 հատորով

دوستی دیرینه ایرانیان و ارمنیان (Պարսկերեն) Հայ-պարսիկ դարավոր բարեկամությունը

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ-ը՝

تاریخ ارمنیان ایران – جلد اول و دوم (պարսկերեն) 2 ՀԱՏՈՐՈՎ

Աղվանք, Աղբբեջան, Ոճրագործություն և Ծավալապաշտություն

(Պարսկերեն) آذربایجان، جنایت و توسعه طلبی

تاریخ ادبیات ارمنی در ۳ جلد (Պարսկերեն) Հայ Գրականության Պատմություն 3 հատորով

Հայկական հարցը, հնագույն շրջանից մինչև մեր օրերը, 2 հատորով (Հայերեն)

شاهنامه و منابع ارمنی (Պարսկերեն) Շահնամեն և հայկական աղբյուրները

Կոմիտասը և Հայ դասական երաժշտության ձևավորումը (Պարսկերեն)

کومیتاس و شکل گیری موسیقی کلاسیک ارمنی

گیکور، اثر هوانس تومانیان بر گردان انگلیسی، تورونتو، ۲۰۱۴

Հոդվածների ժողովածու, Հատեր Ա,Բ- Պարսկերեն

گزیده مقاله های فارسی ادیک باغدادساریان، جلد ۱ و ۲، تورونتو، ۲۰۱۴

Հոդվածների ժողովածու, Հատեր Գ, Հայերեն

گزیده مقاله های ارمنی ادیک باغدادساریان، جلد سوم، تورونتو، ۲۰۱۴

Հայ գրականության ընտրանի (Անգլերեն և պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

گزیده نثر و نظم ادبیات ارمنی، برگردان فارسی و انگلیسی – ادیک باغدادساریان، تورونتو ۲۰۱۴

Ակնարկ Պարսկերենի Ուղղագրության, (Պարսկերեն) Տորոնտո, 2014.

نگاهی بر شیوه نگارش فارسی – ادیک باغدادساریان، تورونتو ۲۰۱۴

Թարգմանության մասին (Պարսկերեն), Տոտոնտո, 2014

نگاهی بر فن ترجمه، فارسی – ادیک باغدادساریان، تورونتو ۲۰۱۴

Հայոց ցեղասպանության Պատմություն, (Պարսկերեն), Տորոնտո, 2014

تاریخ نژادکشی ارمنیان، فارسی – ادیک باغدادساریان، تورونتو ۲۰۱۴

Հայկական Հարցի Մանիֆեստ The Armenian Question Manifesto

تاریخ جامع ارمنیان ایران در دو جلد، جلد ۱، ارمنی – تورونتو، ۱۳۹۴

Իրանահայ Համայնքի Ամբողջական Համառոտ Պատմություն, 2 հատորով, հատոր 1 և 2, Տորոնտո, 2015:

Edic Baghdasarian, The History of the Armenians in Iran, Two volumes, Vol. 1-2, in Armenian, Toronto, 2015.

تاریخ جامع ارمنیان ایران در دو جلد، ارمنی – تورونتو، ۱۳۹۴

Անանիա Շիրակացի, Մաթեմատիկա, Պարսկերենի թարգմանեց Էդիկ Բաղդասարյանը, Տորոնտո, 2015:

Anania Shirakatsi, Mathematics, translated into Persian by Edic Baghdasarian, Toronto, 2015.

آنانیا شیراکاتسی دانشمند سده ۷ میلادی، ریاضیات، ترجمه ادیک باغدادساریان، تورونتو ۱۳۹۴.

Անանիա Շիրակացի, Տիեզերագիտություն, Պարսկերենի թարգմանեց Էդիկ Բաղդասարյանը, Տորոնտո, 2015:

Anania Shirakatsi, Cosmography, translated into Persian by Edic Baghdasarian, Toronto, 2015.

آنانیا شیراکاتسی دانشمند سده ۷ میلادی، کیهانشناسی، ترجمه ادیک باغدادساریان، تورونتو ۱۳۹۴.

History of Mathematics in Armenia, in English, by Edic Baghdasarian (Ed. Germanic), Toronto, 2015

Մաթեմատիկան Հայաստանում (Անգլերեն), աշխատասիրեց Էդիկ Բաղդասարյանը (Էդ. Գերմանիկ), Տորոնտո,

تاریخ ریاضیات ارمنیان، نگارش ادیک باغدادساریان (ا.گرمانیک) تورونتو-کانادا (انگلیسی) 2015:۱۳۹۴

Պատվիրելու համար դիմել www.Edic-Baghdasarian.com, edbagh@yahoo.com կամ 1-818-627-8643